

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/2 Winter 2016, p. 1361-1388

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9226>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 03.02.2016

✓ Accepted/Kabul: 15.03.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Bayram ÇETİN –

Yrd. Doç. Dr. Vedat ŞAHİN

This article was checked by iThenticate.

MALAZGİRT İLÇESİ'NİN (MUŞ) NÜFUS COĞRAFYASI

*Murat YILMAZ**

ÖZET

Bu çalışmada Malazgirt İlçesi'nin nüfus gelişimi ve günümüzdeki nüfus özellikleri incelenmiştir. İlçenin nüfus özellikleri irdelenirken en yeni istatistikî bilgilere başvurulmuştur. 1927 ile 2014 yılları arasında Malazgirt İlçesi'nin nüfusu 6894 kişiden 55804 kişiye çıkmıştır. Yani ilçe nüfusu 88 yılda % 709 oranında (8,1 kat) artmıştır. Aynı dönemde ülke nüfusunun % 451 oranında arttığını göz önüne aldığımızda Malazgirt'te nüfus artışının ülke geneline göre daha hızlı olduğu görülmektedir. İlçede nüfus artışının ülke geneline göre daha yüksek olmasının başlıca nedeni doğum oranının yüksek olmasıdır. Aslında ilçe dışarıya yönelik göçlerden dolayı sürekli nüfus kaybetmektedir. Dolayısıyla Malazgirt'te gerçek nüfus artış hızı daha yüksekken göçlerden dolayı bu oran rakamlara tam anlamıyla yansımamıştır. İlçeden dışarıya yönelik göçler, Doğu Anadolu'nun genelinde olduğu gibi iş olanaklarının fazla olduğu batı illerine yönelmektedir. Çalışmada ilçeden dışarıya yönelik göçlerin seyri incelenirken Muş İli'ne ait verilerden yararlanılmıştır.

Malazgirt'te sayım dönemlerinde cinsiyet oranının genellikle (1945 hariç) yüksek olduğu görülmektedir. İlçede genç nüfus oranı fazladır. Nitekim ilçede çocuk nüfus (0-14) toplam nüfusun yaklaşık % 40,6'sını oluşturmaktadır. Malazgirt'te çalışma çağındaki nüfusun oranı % 55 iken yaşlı nüfus oranı % 4,4'tür. Çocuk nüfus ve yaşlı nüfusun toplam nüfusun önemli bir kısmını oluşturduğu ilçede nüfusun bağımlılık oranı (% 82) oldukça yüksektir. Bağımlı nüfus oranının fazla olması ilçede çalışan nüfusun üzerindeki yükün fazla olduğu anlamına gelmektedir. Günümüzde Malazgirt'te 6 yaş üstü nüfusun okuma-yazma oranı ülke ortalamasına göre daha düşüktür (2014 verilerine göre ülke ort: % 93,6 Malazgirt ort:% 88,7). Bu oranlar cinsiyetlere göre de önemli ölçüde değişmekte olup erkeklerde ülke ortalamasından % 1 düşüken kadınlarda bu fark oldukça fazla olup % 9,2'dir.

2014 yılı Türkiye'de nüfus yoğunluğu 95 iken bu değer Malazgirt'te oldukça düşük olup 36'dır. 2014 yılı itibariyle Malazgirt

* Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, El-mek: myilmazcog@yyu.edu.tr

İlçesi'ndeki nüfusun % 36,5'i Malazgirt şehrinde yaşarken geri kalan nüfus kırsal yerleşmelerde yaşamaktaydı. Kırsal yerleşmelerden Konakkuran, Adaksu, Beşçatak, Çayırdere, Gülkoru, Hasanpaşa, Hasretpınarı, İyikomşu ve Yaramış köyleri, nüfus miktarının fazla olmasıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. Çalışan nüfusun tarım sektöründe yoğunlaştığı (% 82) ilçede hizmetler ve sanayi sektörleri yeterince gelişmemiştir. Günümüzde oldukça genç bir nüfusa sahip olan Malazgirt İlçesi'nde yetersiz olan eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması gerekmektedir. Genç nüfusun iyi eğitilmesi ve istihdam oranının artırılması durumunda, insan kaynağı yöre ve ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Şüphesiz ilçede eğitim kurumlarının (mesleki eğitim kurumları başta olmak üzere) artırılması, turizm ve imalat sektörleri için gerekli altyapı yatırımlarının yapılması durumunda istihdam artacaktır. Aksi halde mevcut genç insan kaynağının yöre ve ülke ekonomisine önemli bir katkı yapması beklenemez.

Anahtar Kelimeler: Malazgirt ilçesi, nüfus, göç, cinsiyet oranı, nüfus artışı, istihdam, nüfus dağılışı.

THE POPULATION GEOGRAPHY OF MALAZGIRT (MUŞ) DISTRICT

ABSTRACT

In this study the change of population in Malazgirt district over the years is discussed. Also, the current situation of Malazgirt district's population is studied. For conducting this study, the most recent statistics is used. Between 1927 and 2014 the population of Malazgirt district increased from 6894 to 55801. In other words, the population of Malazgirt district increased 709 % (8,1 times) in 88 years. Over the same period of time country, Turkey as a whole, population increased 451 %. This shows that Malazgirt districts population increased more than the whole country. The cause of the higher population increase rate in this district than whole country is higher birth rate. In fact, Malazgirt is losing population because people migrate to other places to find better paying jobs. Because of migration from Malazgirt, real population increase rate is much more higher. The migration from Malazgirt toward cities in the west of the country as it is true for all Eastern parts of the country. The trend of migration from the Malazgirt district is analyzed for using the data of Muş province.

It has seen that the human sex ratio is generally (except 1945) higher in census periods in Malazgirt. The rate of the younger population is high in district. The population of 0-14 age rate is 40,6 % in Malazgirt district. Employable population rate is 55,5 % in Malazgirt district. The population rate for elderly is around 4,4 %. Young and elderly population are high. Rates of younger and elderly population of the Malazgirt district is very high. This means that dependent population is very high in Malazgirt district (82 %). The higher dependent population means working population has much load on them, economically.

Turkish Studies

Currently, literacy rate in Malazgirt district over the 6 years-of age is lower than country average (Malazgirt district literacy rate is 88,7 %, country average literacy rate 93,6 %). However, literacy rate of male and female population are different. Male literacy rate in Malazgirt district is 1 % lower than country average rate. Female literacy rate is lower than 9 % country average rate.

In 2014, the population density rate is 95 in Turkey. In Malazgirt district, density rate is 36. It is well below from country's level. In 2014, 36,5 percent of the population in Malazgirt district live in city center. Konakkuran, Adaksu, Beşçatak, Çayırdere, Gülkoru, Hasanpaşa, Hasretpinarı, İyikomşu and Yaramış are differentiated from other rural settlements by having more population. Agricultural activities are higher rate of employment (82 %). Service and industrial sectors are not developed. Because of having high level of young population; for Malazgirt district, it is advised that educational and employment opportunities should be improved. This could help to develop region's economy as well as country's economy. For sure, without educating younger generations and opening new employment areas, young population cannot help to establish a developed society.

STRUCTURED ABSTRACT

In this study the change of population in Malazgirt district over the years is discussed. Also, the current situation of Malazgirt district's population is studied. For conducting this study, the most recent statistics is used. Between 1927 and 2014 the population of Malazgirt district increased from 6894 to 55801. In other words, the population of Malazgirt district increased 709 % (8,1 times) in 88 years. Over the same period of time country, Turkey as a whole, population increased 451 %. This shows that Malazgirt districts population increased more than the whole country. The cause of the higher population increase rate in this district than whole country is higher birth rate. In fact, Malazgirt is losing population because people migrate to other places to find better paying jobs. Because of migration from Malazgirt, real population increase rate is much more higher. The migration from Malazgirt toward cities in the west of the country as it is true for all Eastern parts of the country.

People migrate to other places to find better paying jobs. The trend of migration from the Malazgirt district is analyzed for using the data of Muş province. Analysis of migration statistics of Muş Province between 1975-2014 shows that net migration rate has minus values. Migration from province to outside net migration rate between 1975 and 2000 was very high and the migration rate was changed between -%0 100,5 and -%0 49,4. Migration from the province after the year 2000 never passed the %0 40. Usually it happened around -%0 14-38.

Analysis of migration from Muş to outside shows us that migrated to number one province İstanbul % 29,8 (Table 5). In other words, three out of every ten migrated population migrated from Muş to İstanbul. Beyond İstanbul, Bursa, İzmir, Kocaeli, Manisa Mersin, Aydın, Adana Ankara and Tekirdağ are also new places migrated population

Turkish Studies

from Muş. In addition, as close provinces Bitlis, Erzurum, Diyarbakır and Van, is accepted migrated people from Muş.

According to the 2014 statistics, 4382 people living in Malazgirt but these people were registered in another province rather than Muş. This figure approximately 7,9 % of Malazgirt population. The origin of this migrated population to Malazgirt shows us that most of the migrated population came from neighboring provinces. 39,9 % of migrated population to Malazgirt came from Ağrı. People from Bitlis, Erzurum, Diyarbakır and Van are 9 %, 7,9 %, 4,2 % and 4,0 % in Malazgirt. Malazgirt is not an epicenter for migrants all over the country. Migration to Malazgirt most of the time occurs from close provinces. Districts of Ağrı province, Tutak and Patnos are neighbors. For that reason, most migration occurs from these districts. Distance is a main indicator of migration.

It has been seen that the human sex ratio is generally (except 1945) higher in census periods in Malazgirt. The rate of the younger population is high in district. The population of 0-14 age rate is 40,6 % in Malazgirt district. Employable population rate is 55,5 % in Malazgirt district. The population rate for elderly is around 4,4 %. Young and elderly population are high. Rates of younger and elderly population of the Malazgirt district is very high. This means that dependent population is very high in Malazgirt district (82 %). The higher dependent population means working population has much load on them, economically.

Currently, literacy rate in Malazgirt district over the 6 years-of age is lower than country average (Malazgirt district literacy rate is 88,7 %, country average literacy rate 93,6 %). However, literacy rate of male and female population are different. Male literacy rate in Malazgirt district is 1 % lower than country average rate. Female literacy rate is lower than 9 % country average rate.

In 2014, the population density rate is 95 in Turkey. In Malazgirt district, density rate is 36. It is well below from country's level. In 2014, 36,5 percent of the population in Malazgirt district live in city center. Konakkuran, Adaksu, Beşçatak, Çayırdere, Gülkoru, Hasanpaşa, Hasretpınarı, İyikomşu and Yaramış are differentiated from other rural settlements by having more population. Agricultural activities are higher rate of employment (82 %). Service and industrial sectors are not developed. Because of having high level of young population; for Malazgirt district, it is advised that educational and employment opportunities should be improved. This could help to develop region's economy as well as country's economy. For sure, without educating younger generations and opening new employment areas, young population cannot help to establish a developed society.

In this study, population of Malazgirt district is analyzed in 88 years. In addition, age, gender, dependence situation, population distribution and density, employment areas, are studied. It is hoped that this study will help later research. Also, it hopes it will help to increase investment in the area.

Keywords: Malazgirt district, population, migration, human sex ratio, population increase, employment, population distribution.

Turkish Studies

1.Giriş

Belli bir alanda (şehir, bölge, ülke vb.) yaşayan insan topluluğuna nüfus denir (Özgür, 1998;7). Bütün toplumlar kültürlerini kuşaktan kuşağa aktarmak için nüfusa ihtiyaç duymaktadırlar. Öte yandan bir ırkın yeryüzünde varlığını devam ettirmesi için nüfusunu sürekli arttırması ve yaşlanıp ölenlere karşılık doğumlarla nüfusa yeni katılanların olması gerekmektedir. Ülkeler sınırları içinde yaşayan insan sayısını tespit etmek için nüfus sayımları yapmaktadırlar. Nüfus sayımlarında sadece insan sayısı tespit edilmez, aynı zamanda nüfusun eğitim, yaş, cinsiyet durumu ile kır ve şehirlere dağılımı ve çalışan nüfusun sektörel dağılımı gibi özellikler de tespit edilir. Ülkelerin eğitim, sağlık, tarım ve sanayi yatırımları gibi çeşitli yatırımlarını sağlıklı ve dengeli bir şekilde yapabilmeleri için nüfusun miktarının, yapısının, niteliklerinin ve dağılışının bilinmesi gerekir.

Dünya ülkeleri açısından insan kaynağı kültürlerini yaymaları ve etki bölgelerini genişletmeleri ve askeri bir güç oluşturmaları için de son derece önemlidir (Atalay, 2000; 204). Dolayısıyla geçmişte olduğu gibi günümüzde de hemen hemen tüm gelişmiş ülkeler, nüfuslarının fazla olmasına ve özellikle genç nüfuslarının toplam nüfusun belli bir kısmını oluşturmasına önem vermektedirler. Hatta son yıllarda doğal artış yoluyla nüfus miktarını arttıramayan bazı Avrupa ülkeleri dışarıdan göçmen alarak nüfuslarını arttırmaya ve gençleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu açıdan nüfus bir toplumun varlığını ve kültürünü devam ettirmesi ve kuşaktan kuşağa aktarması için son derece önemlidir.

Günümüzde dünya nüfusunda en önemli dört eğilim yüksek doğum oranı ve buna bağlı hızlı nüfus artışı, düşük doğum oranı ve buna bağlı nüfusun yaşlanması problemi, göç ve kentleşme olarak sıralanmaktadır (UNFPA, 2013;10). Bu nedenle yukarıda belirtilen dört önemli eğilimin Malazgirt'teki durumunun ortaya çıkarılması da son derece önemlidir.

Nüfus sayımlarında nüfus özelliklerinin yanı sıra nüfusun mekânsal dağılışı da tespit edilebilmektedir. Nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra mekânsal dağılışının bilinmesi de son derece önemlidir (Özgür, 1998;7). Bu nedenle ülkeler nüfuslarının ülkenin hangi kesimlerinde yoğunlaştığını, işsizliğin nerede fazla olduğunu ve nerede istihdamı arttırıcı tedbir almaları gerektiğini ancak sayımlarla tespit edebilmektedirler.

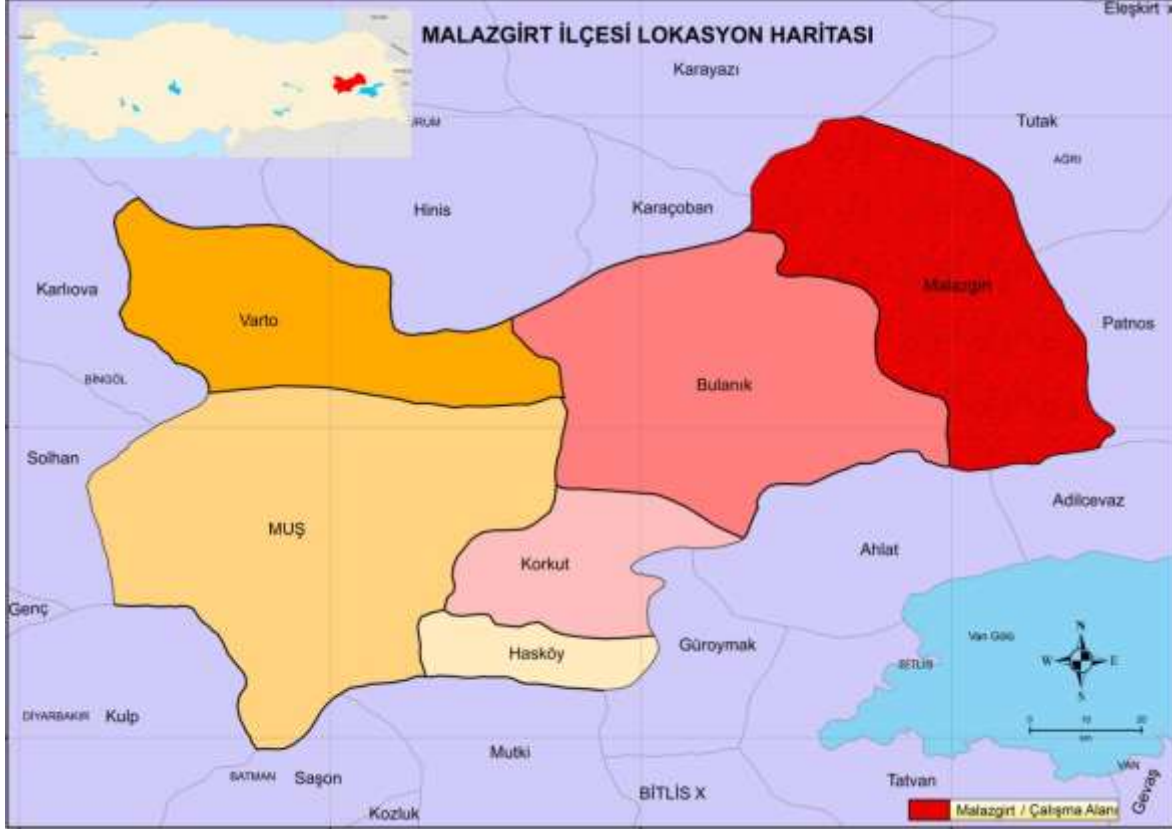
1650'li yıllarda İskandinav ülkelerinde başlayan modern nüfus sayımları zamanla gelişen diğer ülkelere de sıçramıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda askere alınacakları tespit etmek amacıyla ilk defa 1831 yılında (II. Mahmut devrinde) bir nüfus sayımı yapılmıştır (Doğanay, 2014;171). Cumhuriyet devri ile birlikte ilk defa 1927 yılında bir nüfus sayımı yapıldı. 1935 yılında ise II. Nüfus sayımı yapıldı. 1935 sayımı bir öncekine göre daha detaylı sonuçlara ortaya koyan bir sayımdı. 1935 yılı ile 1990 yılı arasında 5 yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 2000 yılında ise de facto yöntemiyle yapılan sayımların sonuncusu yapılmıştır.

2000 yılından sonra insanların yerinde (evde) sayılmaları şeklindeki (de facto) nüfus sayımları yapılmamıştır. Bu tarihten sonra Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sayesinde ikametgâha dayalı (de jure) veri tabanı oluşturulmaya başlanmış ve 2007 yılında ADNKS'ne göre ilk nüfus sayım sonuçları ilan edilmiştir.

Malazgirt Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat Bölümü'nde yer alan Muş İli'ne bağlı bir ilçedir. İlçe'nin güneyinde Bitlis İline Bağlı Ahlat ve Adilcevaz ilçeleri, doğusunda Ağrı İli'ne bağlı Patnos ve Tutak ilçeleri, kuzeyinde Erzurum İli'ne bağlı Karayazı ve Karaçoban ilçeleri batısında ise Muş'a bağlı Bulanık ilçesi bulunmaktadır. 2014 yılı verilerine göre yaklaşık 1534 km²lik bir idari alana sahip olan ilçenin sınırları içinde Malazgirt şehrinin yanı sıra biri belediye örgütlü olmak üzere 75 köy yerleşmesi bulunmaktadır. 2014 yılı itibariyle ilçenin nüfusu 55804

Turkish Studies

kişiden oluşmakta ve bu nüfusun 20388'i (% 36,5) Malazgirt Şehri'nde 35416'sı (% 63,5) ise köy yerleşmelerinin idari alanlarında bulunmaktadır. Malazgirt bu nüfusu ile Bulanık İlçe'sinden sonra Muş İli'ne bağlı 5 ilçe arasında ikinci sırada yer almaktadır. Bu çalışmada Malazgirt İlçesi'nin Cumhuriyet dönemindeki nüfus gelişimi incelenmiştir. Bunun yanı sıra ilçe nüfusunun demografik yapısı, eğitim ve istihdam durumu ve mekânsal dağılışı en güncel verilere göre ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Harita.1. Malazgirt İlçesi'nin Lokasyon Haritası.

2.Nüfus Gelişimi

1927 yılı nüfus sayımı sonuçların göre Malazgirt İlçesi'nin nüfusu 6894 kişiden oluşurken 2014 yılına kadar bu nüfus yaklaşık 8 kat (8,1) artarak 55804'e çıkmıştır. Diğer bir ifade ile 88 yıllık devrede Malazgirt İlçesi'nde nüfus % 710 oranında artmıştır. Aynı periyotta Türkiye nüfusunun % 451 oranında (5,7 kat) arttığını düşünecek olursak Malazgirt'te nüfusun ülke ortalamasına göre daha hızlı arttığı görülmektedir. Bu durumun en önemli nedeni kırsal nüfusun toplam nüfusun büyük bir kısmını oluşturduğu diğer idari birimlerde olduğu gibi Malazgirt İlçesi'nde de doğum oranlarının yüksek olmasıdır. Doğum oranlarının yüksek olduğu yerlerde sağlık şartlarında da iyileşmelerin yaşanmaya başlaması, hızlı nüfus artışına yani nüfus patlamasına sebep olmaktadır.

1927 yılı ile 2014 yılı arasındaki 88 yıllık periyotta Malazgirt İlçesi'nde nüfus miktarının sayım dönemlerine göre değişimi incelendiğinde, nüfus miktarının 1935-1940 arasındaki 5 yıllık devre ve 2000 yılından sonraki son 14 yıllık devre haricinde sürekli olarak arttığı görülmektedir. 1927 yılında 6894 kişi olan ilçe nüfusu 1935 yılına kadar yılda yaklaşık % 12 (11,7) oranında artarak 13376 kişiye çıkmıştır (Tablo.1). Bu dönemde doğal artışın yanı sıra seferberlik yıllarında

Turkish Studies

ilçede sınırları içindeki yerleşmelerden ülkemizin batısına göç eden nüfusun belli bir kısmının geri dönmesi, Malazgirt'te nüfus artış oranının yüksek olmasına neden olmuştur.

1935 yılında 13376 kişi olan Malazgirt İlçesi nüfusunun 1940 yılına kadar 1901 kişi azalarak 11475 kişiye düştüğü görülür. 5 yıllık devrede ilçe nüfusunun yılda % -2,8 oranında azalmasının en önemli nedeni II. Dünya Savaşı'dır. Her ne kadar ülkemiz bu savaş girmemiş olsa da savaş yıllarında ülke genelinde halkın elindeki gıda stoklarının bir kısmı hükümet tarafından tedbir olarak toplanmış ve bundan dolayı halk arasında açlık ve kıtlıklara yaşanmıştır. Yine asker sayısının arttırılması doğal artışın yavaşlaması sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde asker sayısının arttırılması ülkedeki çoğu yerleşmede olduğu gibi Malazgirt İlçesi'nde de nüfusun (özellikle erkek nüfusun) azalmasına sebep olmuştur.

1940 yılından sonra ilçe nüfusu tekrar artmaya başlamış 1945 yılına kadar nüfus artış hızı yılda % 2,4 olarak gerçekleşmiştir. 1945 yılından sonra Malazgirt İlçesi'nde nüfusunun 1970 yılına kadar olan 25 yıllık periyotta yıllık % 5,2 ile % 6,8 arasında arttığı görülür (Tablo.1). Bu devrede ülke genelinde beslenme ve sağlık koşullarındaki iyileşmeler, nüfus patlamasına neden olmuştur. Tarımda makineleşme ile birlikte gıda arzının artması, açlık ve kıtlıktan kaynaklanan ölümleri azaltırken sağlık koşullarında meydana gelen iyileşmeler bebek ölümlerini azaltmış ve ortalama hayat süresini arttırmıştır. Dolayısıyla Malazgirt İlçesi'nde 1945 yılında 12902 olan nüfus miktarı 25 yıllık periyotta 3,4 kat (% 242) artarak 1970 yılında 44097 kişiye çıkmıştır.

Tablo.1.Malazgirt İlçesi'nde Nüfusun Yıllara Göre Değişimi (1927-2014)

Yıllar	Nüfus	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış-Azalış Hızı (%)	1927=100
1927	6894	-	-	-
1935	13376	6482	11,7	135
1940	11475	-1901	-2,8	116
1945	12902	1427	2,4	187
1950	16266	3364	5,2	236
1955	20548	4282	5,2	298
1960	27576	7028	6,8	400
1965	34712	7136	5,2	504
1970	44097	9385	5,4	640
1975	47004	2907	1,3	682
1980	49711	2707	1,1	721
1985	58879	9168	3,7	854
1990	62851	3972	1,3	912
2000	68990	6139	0,95	1001
2007	60263	-8727	-1,1	874
2014	55804	-4459	-0,9	809

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

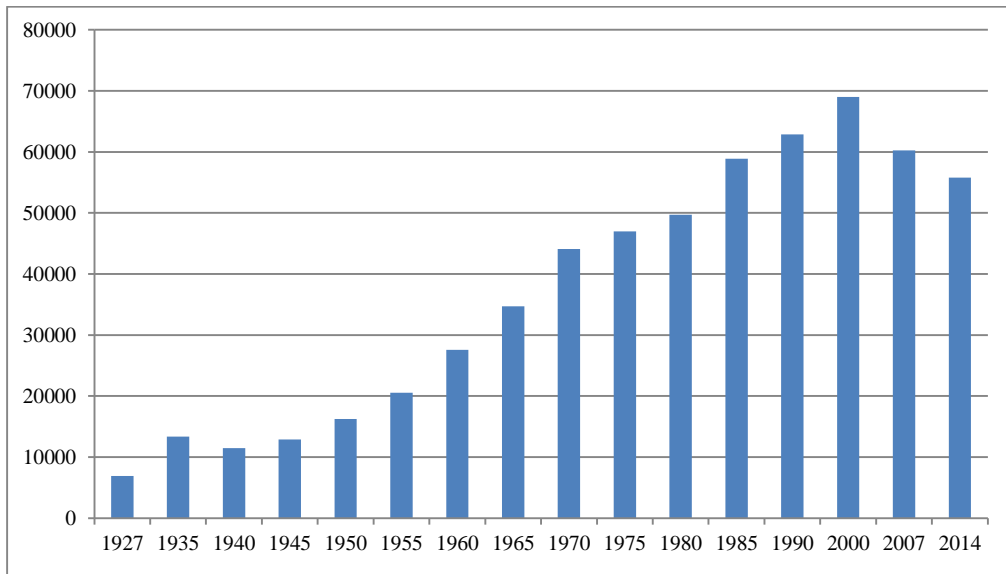
1970 yılından sonra Malazgirt İlçesi'nde nüfus artış hızının düştüğü görülmektedir. 1970 ile 2000 yılı arasındaki 30 yıllık devrede yıllık nüfus artış oranı % 1 (% 0,98) ile % 3,7 arasında değişmiştir. Bu 30 yıllık devrede göçlerden dolayı düşen nüfus artış oranı genelde % 1 ile 1,3 arasında değişirken sadece 1980-1985 yılları arasındaki 5 yıllık devrede yılda % 3,7 gibi daha yüksek bir oranda artmıştır. Ülkemizin diğer geri kalmış yöreleri gibi Malazgirt çevresinde de dışarıya yönelik göçler 1950 den sonra başlamış ve 1970'ten sonra hızlanmıştır. Dolayısıyla ilçede 1970 yılından sonra nüfus artış oranı doğal artışa göre daha düşük değerler almıştır. Çünkü doğal artışla nüfusa katılanların yanı sıra göçle kaybedilen bir nüfusun varlığı, ilçede nüfus artış oranı değerinin olması gerekenden daha düşük çıkmasına neden olmuştur. Malazgirt İlçesi'nde nüfus

Turkish Studies

artış oranı 1935-40 yılları arasındaki devreden sonra 2000 yılına kadar olan 60 yıl boyunca eksi değerlere düşmemesine rağmen son 15 yıllık devrede eksi değerlere düşmüştür (Tablo.1 Şekil.1). Nitekim 2000 yılında yaklaşık 69000 (68990) olan ilçe nüfusunun 2007 yılında 60263 kişiye 2014 yılında ise 55804 kişiye düşmüştür. Diğer bir ifade ile 2000 yılı ile 2014 yılı arasında Malazgirt İlçesi'nin nüfusu % -19 oranında azalmıştır.

Ülkemizde kırsal nüfusun toplam nüfusun önemli bir kısmını oluşturduğu diğer idari üniteler gibi Malazgirt İlçesi'nde de iş olanaklarının ve geçim kaynaklarının sınırlı olması, buna karşın nüfus artış oranının yüksek olması göçlere neden olmaktadır. Bundan dolayı Malazgirt'te son 15 yılda doğal artış oranı yüksek olmasına rağmen göçlerle daha fazla nüfus kaybedildiği için nüfus artış oranı eksi değerlere düşmüştür.

Malazgirt İlçesi'nde 1927 yılında yaşayan 6894 kişilik nüfusu 100 kişi olarak kabul ederek yaptığımız hesaplamada bu değer 1935 yılında 135 çıktıktan sonra 1940 yılında 116'ya indiği görülür. 1940 yılından sonra tekrar artmaya başlayan bu değer 1950 yılında 236'ya, 1970 yılında 640'a ve 2000 yılında da 1001'e yükselmiştir. 2000 yılından sonra azalmaya başlayan söz konusu değer 2007 874'e 2014 yılında ise 809'a düşmüştür. Kısaca 1927 yılında Malazgirt İlçesi'nde yaşayan her 100 kişiye karşın bu değer günümüzde 809 olması 88 yıllık devrede ilçede nüfus miktarının önemli ölçüde arttığını göstermektedir.

Şekil.1. Malazgirt İlçesi'nde Nüfusun Yıllara Bağlı Olarak Değişimi (1927-2014)

Malazgirt'te nüfusun ikiye katlanma süresine bakıldığında bu değer dönemselsel olarak değiştiği görülmektedir. 1927 yılında 6894 olan ilçe nüfusu 8 yıl sonra yani 1935 yılında yaklaşık 2 katına çıkmıştır. İlçe nüfusunun oldukça kısa bir zamanda ikiye katlanması ilçeye yönelik göçlerle açıklanabilir. Zira o dönemin koşulları düşünüldüğünde ülke genelinde bebek ölüm oranı yüksek ortalama ömür oldukça kısaydı. 1935 yılında 13376 olan ilçe nüfusunun 1960 yılında 27576'a çıktığı göz önüne alındığında ilçe nüfusunun her yıl 568 kişi arttığı ve yaklaşık 23,5 yıl sonra yani 1963 yılında iki katına çıktığı söylenebilir. 1963 yılında 26752 olduğu tahmin edilen ilçe nüfusunun 1985'te yaklaşık 58879'a çıktığı varsayıldığında bu değer 1963-85 arasında her yıl 1460 kişi arttığı ve bu nedenle 1982'de iki katına çıktığı söylenebilir. Yani ilçe nüfusu 1963-82 arasında 19 yılda iki katına çıkmıştır. Bu sürenin 1935-63 arasındaki 23,5 yıla göre daha kısa

Turkish Studies

olduğu görülmektedir. Yani kısaca 1960-80 arasında ilçe de nüfus artış hızının oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Malazgirt'te 2000 yılında yaklaşık 69 bine çıkan ilçe nüfusu sonraki süreçte azalmaya başlamış ve günümüzde yaklaşık 56 bine inmiştir. Yani ilçe nüfusu için önümüzdeki süreçte ikiye katlanma süresi değil de yarıya inme süresi hesaplanabilir. 2000 yılında 69 bin civarında olan ilçe nüfusunun 2014 yılında 56 bine düştüğü göz önüne alınacak olursa bu değer son 14 yılda her yıl 929 kişi azaldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Azalış hızı aynı seyirde devam ederse 2000 yılında 69 bin olan ilçe nüfusunun 2037 yılında yarıya inmesi muhtemeldir. Kaldı ki doğal artış hızının düştüğü ve ilçeden dışarıya yönelik göçler de göz önüne alındığında ilçe nüfusunun yarıya inme süresinin daha da kısılacağı söylenebilir.

Malazgirt Şehri'nde nüfusun 1935 yılı ile 2014 yılları arasındaki değişimine bakıldığında zaman bu değer genel olarak ilçe toplam nüfusunun değişimine benzemekle birlikte bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. İlçe toplam nüfusu 1935-40 yılları arasında azalırken Malazgirt Şehri'nde bu dönemde nüfus yıllık % 20 (% 19,7) gibi yüksek bir oranda artmıştır (Tablo.1-2). Bu devrede ilçe toplam nüfusu azalırken Malazgirt Şehri'nde nüfusun artması şehirde asker sayısının artırılması ile alakalıdır. Zira II. Dünya Savaşı yıllarında ülke genelinde ve çoğu yerleşmede nüfus artış oranı önemli ölçüde azalırken bazı askeri birliklerin bulunduğu bazı yerleşmelerde nüfus miktarının hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir.

Tablo.2. Sayım Dönemlerine Göre Malazgirt Şehri'nde Nüfus Artışı (1935-2014)

Yıllar	Nüfus	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış-Azalış Hızı (%)	1935=100
1935	682	-	-	-
1940	1354	672	19,7	198
1945	1516	162	2,4	222
1950	1932	416	5,4	283
1955	2793	861	8,9	410
1960	5060	2267	16,2	742
1965	7826	2766	10,9	1148
1970	10642	2816	7,2	1560
1975	13094	2452	4,6	1920
1980	14068	974	1,4	2063
1985	16849	2781	3,9	2471
1990	19079	2230	2,3	2798
2000	23697	6848	3,5	3475
2007	20987	-2710	-1,6	3077
2014	20388	-599	-0,4	2989

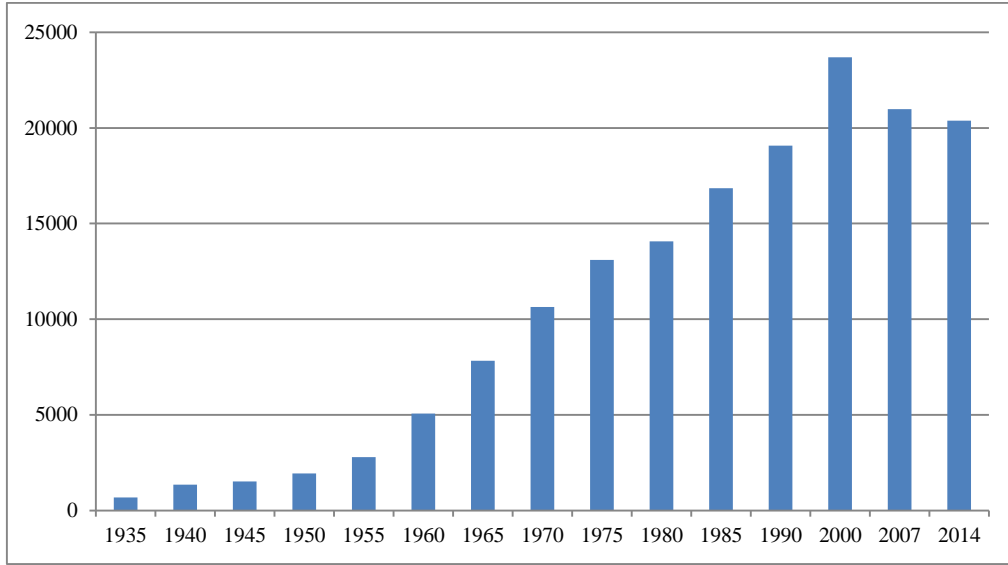
Kaynak: TÜİK verileri.

Malazgirt Şehri'nde 1935 yılından 2014 yılına kadar olan 80 yıllık devrede nüfus miktarı % 2889 oranında artarak 682 kişiden 20388 kişiye çıkmıştır. Diğer bir ifade ile şehirde 80 yıllık devrede nüfus miktarı 30 kat artmıştır. Malazgirt Şehri'nde nüfus miktarının 80 yıllık değişimi yukarıda anlatıldığı gibi olmakla beraber söz konusu değer her zaman aynı oranda arttığı söylenemez Nitekim 1935 yılı ile 2000 yılı arasında sürekli artan şehir nüfusunun son 15 yılda azaldığı görülmektedir. Ayrıca 1935-40 yılları arasında şehirde nüfus artış oranı yıllık % 19,7 gibi yüksek bir değerde iken 1940-45 yılları arasında bu değer % 2,4 gibi daha düşük bir orana düşmüştür. 1945-70 yılları arasında Malazgirt Şehri'nde yıllık nüfus artış oranının % 5,4 ile % 16,2 arasında değiştiği ve genellikle yüksek olduğu görülür (Tablo.2). 1970 yılından sonra şehirde nüfus artış oranı düşmeye başlamıştır. 1970 yılı ile 2000 yılı arasında Malazgirt Şehri'nde nüfus önceki

Turkish Studies

yıllara göre yavaş da olsa artmaya devam etmiştir. Bu dönemde şehirde yıllık nüfus artış oranı yılda % 1,4 (1975-80) ile % 4,6 (1970-75) arasında değiştiği görülmektedir (Tablo.2).

Malazgirt Şehri'nde son 15 yıllık devrede ise nüfus miktarının azaldığı görülmektedir. Nitekim 2000 yılında 23697 kişi olan şehir nüfusunun 2007 yılında 20987'ye 2014 yılında ise 20388'e düşmüştür. 2000 yılı ile 2007 yılı arasında yılda % -1,6 gibi yüksek bir oranda azalan şehir nüfusu 2007 ile 2014 arasındaki son 8 yıllık devrede yıllık % -0,4 oranında azalmıştır (Tablo.2). İşsizliğin fazla olduğu Malazgirt Şehri'nde dışarıya yönelik göçler yaşanmış bundan dolayı şehir nüfusu son 15 yılda önemli ölçüde azalmıştır.

Şekil.2. Malazgirt Şehri'nde Nüfusun Yıllara Bağlı Olarak Değişim (1935-2014)

Malazgirt Şehri'nde 1935 yılında yaşayan 682 kişiyi 100 olarak kabul ederek hazırladığımız indekse göre söz konusu değer 2000 yılına kadar sürekli artarak 3475'e çıktığı görülür. Yani Malazgirt'te 1935 yılında yaşayan her 100 kişiye karşılık 2000 yılında 3475 kişi yaşamaktaydı. 2000 yılından sonra şehir nüfusunun göçlere bağlı olarak azalması (az da olsa) söz konusu indeksin 2007 yılında 3077'ye 2014 yılında ise 2989'ye düşmesine neden olmuştur (Tablo.2). Dolayısıyla son yıllarda biraz azalmakla birlikte Malazgirt Şehri'nde 1935 yılında yaşayan her 100 kişiye karşılık günümüzde yaklaşık 3000 (2989) kişinin yaşadığı görülür. Bu rakamlar yukarıda da ifade edildiği gibi şehirde 80 yıllık zaman zarfında nüfus miktarının yaklaşık 30 kat arttığını göstermektedir.

1935 yılı ile 2014 arasındaki 80 yıllık devrede Malazgirt İlçesi'ndeki kırsal nüfusun değişimine bakıldığında zaman 1935-40 yılları arası ile 2000-2007 yılları arasındaki dönemler hariç diğer sayım yılları arasında kırsal nüfusun arttığı görülmektedir (Tablo.3). 1935 ile 1940 yılları arasında II. Dünya savaşının oluşturduğu elverişsiz koşullar ve asker sayısının artırılması gibi etkenler ilçe sınırları içindeki kırsal nüfusun yılda yaklaşık % -2,1 oranında azalarak 12163 kişiden 10121 kişiye düşmesine sebep olmuştur. 1940 yılından sonra artmayan başlayan kırsal nüfusta 1940 ile 1970 yılları arasındaki 30 yılda artış oranının yüksek olduğu görülür. Nitekim bu 30 yılda nüfusun yıllık artış oranı % 3,8 ile % 5,3 arasında değişmiştir (Tablo.3). Bu dönemde ülkemizde refah şartlarının (özellikle 1950'den sonra) iyileşmeye başlaması nüfus artış oranının yükselmesini en önemli nedenidir. 1940 ile 1950 arasında belli miktarda asker nüfusunun terhis edilmesiyle hızla

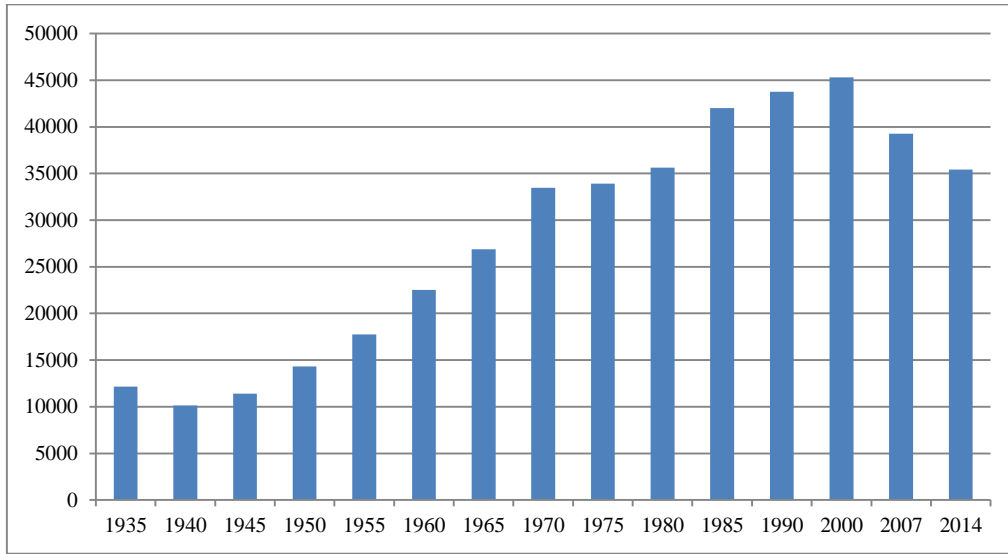
artmaya başlayan kırsal nüfus, 1950'den sonra sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine bağlı olarak bebek ölümlerinin azalması, yol sistemlerinin yapılmasına bağlı olarak çeşitli hizmetlerin yaygınlaştırılması ve tarımda makineleşme ile birlikte gıda arzının artması gibi nedenlere bağlı olarak hızlı artışını sürdürmüştür.

Malazgirt'te 1970 ile 2000 yılı arasındaki 30 yıllık devrede ise kırsal nüfusun artış oranı daha düşük değerler almıştır (Tablo.3). Bu devrede 1980-85 yılları arasında yılda % 3,6 olan artış oranını bir tarafa bırakacak olursak diğer sayım dönemlerinde kırsal nüfusun artış oranını yıllık % 0,3 ile % 1 arasında değiştiğini ve nispeten düşük olduğunu görmekteyiz. Doğum oranının fazla olduğu yörede 1970 yılından sonra kırsal nüfusta dışarıya yönelik göçlerin artması, nüfus artış oranının düşmesine yani doğumlarla meydana gelen artışın rakamlara daha az yansımaya neden olmuştur. Bu dönemde tarımda makineleşmenin artması kırsal nüfusun istihdamını azaltmış ve tarımda daha az insan ihtiyaç duyulması dışarıya yönelik göçleri tetikleyen bir etken olmuştur. Ayrıca hızlı artan nüfusa bağlı olarak arazinin miras yoluyla sürekli bölünmesi de kırsal nüfusun daha küçük üniteler haline gelen tarım alanlarında sürdürülebilir bir geçim sağlayamamalarına ve bu nedenle batıdaki illere göç etmelerine sebep olmuştur.

Tablo.3. Malazgirt İlçesi'ndeki Kırsal Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Değişimi (1935-2014)

Yıllar	Nüfus	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış-Azalış Hızı (%)	1935=100
1935	12163	-	-	-
1940	10121	-2042	-2,1	83
1945	11386	1265	2,5	94
1950	14304	2918	5,1	118
1955	17755	3451	4,8	146
1960	22516	4761	5,3	185
1965	26886	4370	3,8	221
1970	33455	6569	4,8	275
1975	33910	455	0,3	279
1980	35643	1733	1,0	293
1985	42030	6387	3,6	346
1990	43772	1742	0,8	360
2000	45293	1521	0,3	372
2007	39276	-6017	-1,9	323
2014	35416	-3860	-1,2	291

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Şekil.3.Malazgirt'te Kırsal Nüfusun Sayım Dönemlerine Göre Değişimi (1935-2014)

2000 yılından sonra da Malazgirt İlçesi'ndeki kırsal yerleşmelerden dışarıya yönelik göçlerin artarak devam ettiği söylenebilir. Nitekim 2000 yılı ile 2007 yılı arasındaki 7 yıllık devrede yılda % -1,9 oranında azalan kırsal nüfus 45293 kişiden 39276 kişiye düşmüştür. Bu dönem aynı zamanda 1935-40 yılı arasındaki 5 yıllık dönemden sonra kırsal nüfusun artış oranının eksiye düştüğü ikinci dönem olarak dikkat çeker. 2007 ile 2014 yılı arasındaki 8 yıllık devrede de Malazgirt'te kırsal nüfus yılda % -1,2 oranında azalmaya devam etmiştir. İlçede fazla olan doğum oranlarına karşılık dışarıya yönelik göçlerin devam etmesi, kırsal nüfusta artış oranının düşük olmasına neden olmuştur.

Malazgirt İlçesi'ndeki kırsal yerleşmelerde 1935 yılında mevcut 12163 kişilik nüfusu 100 kabul ederek oluşturduğumuz indekse göre bu değer 1940 yılında 83'e düştükten sonra 1945 yılında biraz artarak 94'e çıkmıştır. 1935 yılından sonra artmaya başlayan indeks 2000 yılına kadar artışını sürdürerek 372'ye yükselmiştir. 2000 yılından sonra azalan indeks değeri 2007 yılında 323'e ve 2014 yılında 291'e düşmüştür. Kısaca Malazgirt İlçesi'ndeki kırsal yerleşmelerde 1935 yılında yaşayan 100 kişiye karşılık günümüzde 291 kişinin yaşadığı görülmektedir. Kırsal yerleşmelerde belli bir nüfus artışı yaşanmış olmakla birlikte bu artış Malazgirt Şehri ve ilçe toplam nüfusundaki artışa göre daha azdır. Kırsal yerleşmelerin sürekli göç vermeleri buna karşın Malazgirt Şehri'nin göç vermesine karşın yakın çevredeki kırsal yerleşmelerden göç alarak büyümesi kırsal nüfusun şehir nüfusu ve toplam nüfusa göre daha yavaş artmasının en önemli nedenidir.

3.Nüfus Hareketleri

3.1. Doğumlar ve Ölümler

Bilindiği gibi herhangi bir yerde nüfus miktarı durağan olmayıp doğumlar ölümler ve göçlere bağlı olarak zaman içinde sürekli değişmektedir. Doğumlar ve dışarıdan alınan göçler bir yörenin nüfusunu arttırırken ölümler ve dışarıya verilen göçler nüfus miktarını azaltmaktadır. Yine bir yörede nüfus artışı üzerinde asıl önemli etkiye sahip faktörler doğumlar ve ölümlerdir. Bundan dolayı bu iki faktör arasındaki ilişkiye göre doğal nüfus artış oranı hesaplanır. Malazgirt'te geçmişte doğumlar ve ölümlerin zamanında kayıtlara geçirilmemesi nüfus artış oranını sağlıklı bir şekilde hesaplamayı güçleştirmekteydi. Ancak son yıllarda sağlık kuruluşlarının yaygınlaşması ve

daha hızlı veri elde etmeleri, öte yandan ADNKS'nin geliştirilmesi nüfus artış miktarını hesaplamayı ve geçerli sonuçlar elde etmeyi mümkün kılmıştır.

Yukarıda bahsedilen imkânlar sayesinde İlçe Sağlık Müdürlüğü ve TÜİK verilerinden faydalanarak doğum ve ölüm oranları hesaplanmıştır. Malazgirt'te 2014 yılında 1703 doğuma karşılık 171 ölüm olayı meydana gelmiştir. Bu verilere göre ilçede ham doğum oranı ‰ 30,5 ham ölüm oranı ise ‰ 3,1 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla 2014 yılı verilerine göre Malazgirt'te doğal nüfus artış oranı ‰ 27,4 çıkmaktadır (Tablo.4). Diğer bir ifade ile % 2,74 denk gelen doğal artış oranı ülkedeki ortalama değer olan % 1,35'in 1 katıdır. Doğal artış oranının yüksek olmasına rağmen Malazgirt'te son yıllarda nüfus artış hızının eksi değerlere düşmesi göçlerle açıklanabilir.

Tablo.4. Malazgirt İlçesi'nde Kaba Doğum, Kaba Ölüm ve Doğal Artış Hızı (2014)

Doğum Sayısı	1703
Ölüm Sayısı	171
Yıl Sonu Nüfus	55804
Ham Doğum Oranı (‰)	30,5
Ham Ölüm Oranı (‰)	3,1
Doğal Artış Hızı (‰)	27,4

Kaynak: TÜİK ve İlçe Sağlık Müdürlüğü verileri.

3.2.Göç

Dünyada ve ülkemizde iş olanaklarının az, geçim kaynaklarının sınırlı olduğu kesimler genellikle göç vermektedirler (Tümerekin ve Özgüç, 2009;294). Göçler ekonomik nedenlere dayandığı gibi toplumsal ve siyasal nedenlerden veya çeşitli hizmetlerden yararlanma isteğinden de kaynaklanır. Örneğin kırsal yerleşmelerde zaman zaman sosyal çatışmalar kavgalarla ve ölümlerle neticelenebilmekte ve bu durumlarda genellikle belli bir nüfus yerleşmeden ayrılmaktadır. Ayrıca kentte yaşama ve buradaki eğitim ve sağlık başta olmak üzere bazı hizmetlerden yararlanma isteği de göçe neden olabilmektedir. Tarımda makineleşme ve tarım topraklarının miras yoluyla bölünmesi de göç nedenlerindedir. Dünyada siyasal istikrarsızlıklar ve savaşlar da göçe neden olmaktadır.

Ülkemizin geri kalmış illerinden biri olan Muş İli'nin sınırları içinde kalan Malazgirt İlçesi'nin göç verdiği bilinmektedir. İlçelerin dışarıdan aldığı göçü TÜİK verilerinden elde etmek mümkünken dışarıya verdiği göçe ait veriler bulunmamaktadır. Bu nedenle Malazgirt İlçesi'nin hangi illerden göç aldığı verilere dayalı olarak ele alınacaktır. Buna karşın ilçenin verdiği göçe ait veriler olmadığı için bu konuda fikir vermesi açısından Muş İli'nin verdiği göçün illere göre dağılımı ele alınacaktır. Nitekim 2014 yılı itibarıyla Malazgirt İlçesi'nin 55804 kişilik nüfusu Muş İli'nin 411216 kişilik nüfusun % 13,6'sını oluşturmaktaydı. Dolayısıyla Muş İli'nin verdiği göçün belli bir kısmı Malazgirt İlçesi'nden dışarıya yönelik göçlerden oluşmaktadır. Yine ilçenin göç eğiliminin il geneliyle aşağı yukarı aynı seyri izlediğini tahmin etmekteyiz.

Ülkemizde 1950 yılından sonra tarımda makineleşme ve nüfus artışı ile birlikte kırdan kente göç olayı ivme kazanmıştır (Bulut, 1998;3, Özgür, 1998;38). 1960'lardan sonra daha da hızlanan göç olayı günümüzde de devam etmektedir. Ülkemizin doğusunda bulunan ve nüfus artışının yüksek olduğu Muş İli'nden dışarıya yönelik göçler uzunca bir süredir devam etmektedir.

Turkish Studies

Muş İli'nden dışarıya yönelik net göç hızı incelendiğinde 1975-80 devresinde ‰ -66,4 olan değerin 1980-85 devresinde azalarak ‰ -49,4'e düştüğü görülür. 1985-90 döneminde tekrar artan göç hızı ‰ -100,5'e yükselmiştir. Bu dönemde bölgenin geçirdiği çalkantılı süreçten dolayı özellikle kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusta güvenlik kaygılarının artması göç olayında ciddi bir artışın yaşanmasına sebep olmuştur. 1990-2000 döneminde ise net göç hızının bir önceki döneme göre önemli ölçüde azalarak ‰ -59,82'ye indiği görülür. 2000'li yıllara doğru ülkede güven ortamının tesis edilmesi, doğu bölgesindeki diğer illerde olduğu gibi Muş'ta da göç olayının azalmasına sebep olmuştur. Muş'ta net göç hızının 2007 ile 2011 döneminde ise sürekli olarak azaldığı görülmektedir (Şekil.4). Nitekim 2007-08 döneminde ‰ -38,42 olan net göç hızı 2008-09 döneminde ‰ -24,48'e gerilemiş, 2009-10 ve 2010-11 dönemlerinde sırasıyla ‰ -14,78 ve ‰ -13,81 olarak gerçekleşmiştir. 2011-2014 yılları arasında ise ilden net göç hızında artış ve azalışların birbirini takip ettiği görülmektedir. 2011-2012 döneminde ‰ -25,64 olan net göç hızı 2012-13 döneminde ‰ -21,87'ye düşmüş 2013-2014 döneminde ise tekrar artarak ‰ -25,47 olmuştur (Tablo.5 ve Şekil.4).

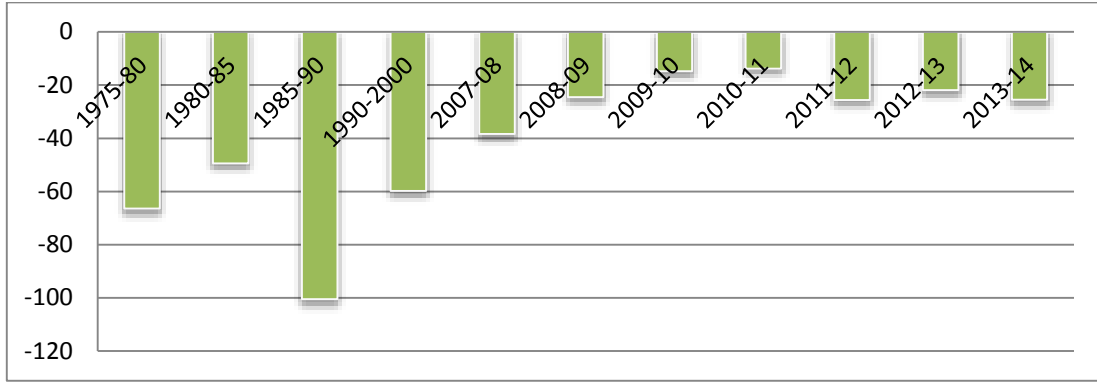
Yukarıda Malazgirt İlçesi'nin de içinde bulunduğu Muş İli'nden dışarıya yönelik net göç hızının değişimi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu durumun Malazgirt'te birebir yaşandığını ifade etmek zordur. Ancak Malazgirt'te de göç durumunun Muş İli genelinden çok farklı olmadığı da bir gerçektir. Geçim kaynaklarının sınırlı, iş olanaklarının az ve işsizliğin fazla olduğu Malazgirt İlçesi'nde günümüzde dışarıya yönelik sürekli göçler ve mevsimlik işçi göçleri (Şahin ve diğerleri 2003;165-168) devam etmektedir. Alternatif geçim kaynaklarının geliştirilememesi durumunda bu göçlerin yakın gelecekte de devam edeceğini tahmin etmekteyiz.

Tablo.5. Muş İli'nden Dışarı Yönelik Net Göç Miktarı ve Hızı (1975-2014)

Yıllar	1975-80	1980-85	1985-90	1990-2000	2007-08	2008-09	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13	2013-14
Net göç	-16937	-14346	-33829	-24069	-15838	-10024	-6059	-5768	-10732	-9123	-10611
Net göç hızı (‰)	-66,4	-49,4	-100,5	-59,82	-38,42	-24,48	-14,78	-13,81	-25,64	-21,87	-25,47

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Muş İli'nden dışarıya yönelik göçlerin illere göre dağılımı incelendiğinde bu göçlerin % 29,8'nin İstanbul'a yapıldığı görülmektedir (Tablo.6). Yani Muş'tan göç eden her 10 kişiden üçü İstanbul'a göç etmiştir. İstanbul dışında Bursa, İzmir Kocaeli, Manisa, Mersin, Aydın, Adana, Ankara ve Tekirdağ gibi iş olanaklarının fazla olduğu şehirler de Muş'tan dışarıya yönelik göçlerin yöneldiği önemli merkezlerdir. Nitekim Muş'tan dışarıya yönelik göçün %78,2'sinin İstanbul ve adı geçen diğer 9 il almıştır. Muş nüfusuna kayıtlı olan nüfusun %19,8'i ise diğer 70 ilde ikamet etmektedir (Tablo.6). Muş'ta iş olanaklarının az olması ve kırsal nüfusun hızla artması gibi faktörler, adı geçen ilden iş olanaklarının fazla olduğu illere olan göçün fazla olmasına neden olmuştur.

Şekil.4. Muş İli'nden Dışarı Yönelik Net Hızı (1975-2014)

Tablo.6. Muş İli Nüfusuna Kayıtlı Olduğu Halde Başka İllerde İkamet Eden Nüfusun Bazı İllere Göre Dağılımı (2014)

İl	İstanbul	Bursa	İzmir	Kocaeli	Manisa	Mersin	Aydın	Adana	Ankara	Tekirdağ	Diğer İller	Toplam
Nüfus Miktarı	140098	71392	57410	21622	21268	17507	15029	12351	10131	9389	93147	469344
%	29,8	15,2	12,2	4,6	4,5	3,7	3,2	2,6	2,2	2,0	19,8	100

Kaynak: TÜİK verileri.

Malazgirt'te ikamet eden nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında zaman bu nüfusun 51422'sinin (% 92,1). 2014 yılı verilerine göre Malazgirt İlçesi sınırları içinde ikamet ettiği halde Muş İli nüfusuna kayıtlı olmayan kişi sayısı 4382'dir. Bu nüfus Malazgirt nüfusunun % 7,9'una denktir. Muş ili nüfusuna kayıtlı olmadığı halde Malazgirt'te yaşayan nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında söz konusu nüfusun büyük bir kısmının Muş'a komşu veya yakın illerin nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir. Nitekim söz konusu nüfusun % 39,9'u Ağrı İli nüfusuna kayıtlı iken Bitlis, Erzurum, Diyarbakır ve Van illerinin nüfusuna kayıtlı olan nüfusun oranı ise sırasıyla % 9,0 7,9, 4,2 ve 4,0'dır (Tablo.7). Malazgirt ülke geneli için önemli bir çekim merkezi olmayıp dışarıdan aldığı göçü daha ziyade Muş İli'ne komşu veya yakın olan yukarıda adı geçen 5 ilden almaktadır. Bu illerden Ağrı İli'ne bağlı Patnos ilçesinin ve Bitlis'e bağlı Adilcevaz ve Ahlat ilçelerinin Malazgirt'e komşu olmaları dışarıdan (yakın çevreden) Malazgirt'e yönelik göçlerden Ağrı ve Bitlis illerinin yüksek olmasına neden olmuştur. Çünkü göç olayında mesafe önemli bir etkidir.

Tablo.7. Başka İllerin Nüfusuna Kayıtlı Olan ve Malazgirt'te İkamet Eden Nüfusun İllere Dağılımı

İl	Ağrı	Bitlis	Erzurum	Diyarbakır	Van	Diğer İller	Toplam
Sayı	1749	396	344	182	176	1535	4382
%	39,9	9,0	7,9	4,2	4,0	35,0	100

Kaynak: TÜİK verileri.

Turkish Studies

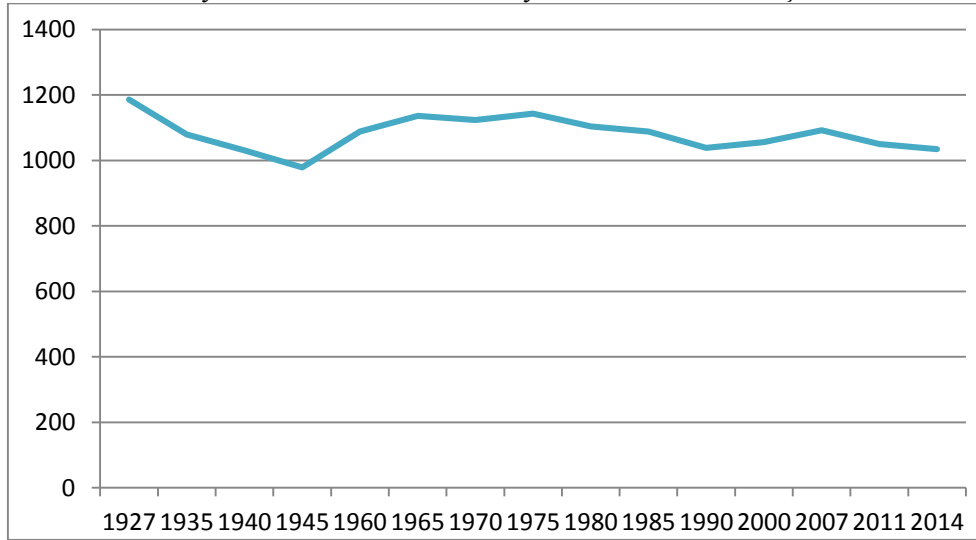
4.Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Bilindiği gibi herhangi bir yerde 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı 100'den veya 1000'den fazla ise cinsiyet oranı yüksek, 100 veya 1000'den az ise cinsiyet oranı düşük olarak ifade edilmektedir (Tümertekin, Özgüç, 2009;272). Bütün dünyada doğumlara bağlı olarak her 100 kız çocuğa karşılık 105 erkek çocuğun doğduğu tespit edilmiştir (Tümertekin, Özgüç, 2009;272). Ancak çocuk yaşlarda yüksek olan cinsiyet oranı orta yaşlarda eşitlenmekte ve ileri yaşlarda ise düşmektedir. Yani ileri yaşlarda 1000 kadın başına düşen erkek sayısı 1000 sayısından düşük bir değere inmektedir. Yukarıda belirtilen rakamlar dünyada tespit edilen ortalama rakamlara olup bütün ülkelerde yüzde yüz görülen değerler değildir. Yine doğumların yanı sıra, savaşlar, göçler ve nüfus politikaları gibi etkenler de cinsiyet oranı üzerinde belirleyici role sahiptir.

Tablo.8. Malazgirt İlçesi'nde Sayım Dönemlerine Göre Cinsiyet Oranları (1927-2014)

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam	Cinsiyet Oranı (‰)
1927	3154	3740	6894	1186
1935	6432	6944	13376	1080
1940	5650	5825	11475	1031
1945	6518	6384	12902	979
1960	13206	14370	27576	1088
1965	16251	18461	34712	1136
1970	20760	23337	44097	1124
1975	21931	25073	47004	1143
1980	23621	26090	49711	1104
1985	28197	30682	58879	1088
1990	30825	32026	62851	1039
2000	33546	35444	68990	1056
2007	28805	31458	60263	1092
2014	27422	28382	55804	1035

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Şekil.5. Malazgirt İlçesi'nde Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Oranının Değişimi Grafiği (1927-2014)

Malazgirt İlçesi'nde 1927 yılı ile 2014 yılı arasındaki sayım dönemlerinde 1945 yılı dışındaki tüm sayım dönemlerinde cinsiyet oranı yüksek çıkmıştır. 1927 yılında 1184 olan cinsiyet oranının 1935 yılında 1080'e 1940 yılında 1031'e ve 1945 yılında ise 979'a gerilemiştir. İlçe'de 1945 yılında nüfusun cinsiyet oranını düşük olmasının tek nedeni II. Dünya savaşıdır. Savaş

yıllarında çok sayıda genç erkek askere alındığı için cinsiyet oranı düşmüştür. Malazgirt'te 1960 ile 2014 yılı arasında yüksek olan cinsiyet oranının 1035 (2014) ile 1143 (1975) arasında değiştiği görülmektedir (Tablo.8, Şekil.5). İlçe nüfusunun cinsiyet oranında kısa aralıklarla önemli değişimlerin yaşanması göçlerle açıklanabilir. Örneğin 1975'te 1143 olan cinsiyet oranı 1980'de 1104'e düşmüştür. Benzer şekilde 2007 yılında 1092 olan cinsiyet oranının 2014'te 1035'e düşmesi de erkek nüfusta (özellikle de gençlerde) göç olayının fazla olmasıyla açıklanabilir.

Malazgirt İlçesi'nde nüfusun yaş yapısına bakıldığı zaman 0-4, 5-9 ve 10-14 yaş grubunda yer alanların toplam nüfus içindeki oranlarının sırasıyla % 13,1 % 12,9 ve % 14,6 olduğu görülmektedir. İlçede 10-14 yaş grubunda olanların daha alt yaş grubundakilerden fazla olması son 15 yılda doğum oranında bir azalma olduğunu göstermektedir. 15-19 yaş grubundan itibaren yaş grubu arttıkça o yaş grubunda yer alanların toplam nüfus içindeki payı azalmaktadır. Örneğin 10-19 yaş grubundakiler toplam nüfusun % 12,6'sını oluştururken 20-24 yaş grubu toplam % 8,8'ini oluşturmaktadır. Benzer şekilde 60-64 yaş grubundakiler toplam nüfusun % 2,2'sini oluştururken 65-69 yaş grubundakiler toplam nüfusun % 1,7'sini oluşturmaktadır (Tablo.9). Yaş arttıkça hayatta kalma şansı azaldığı için bu durum son derece normaldir.

Malazgirt İlçesi'nde nüfusun yaş ve cinsiyet durumu birlikte incelendiğinde 0-4 yaş grubu ile 50-54 yaş grubu arasında yer alan yaş gruplarından 30-34 yaş grubu haricindeki grupların tamamında cinsiyet oranının yüksek olduğu yani erkek sayısının fazla olduğu görülür (Tablo.9). 30-34 yaş grubunda olanların mevsimlik işçi göçleri ve sürekli göçlere katılım oranını yüksek olması (Doğanay, 1998;174, Özgür, 1998;72-73). bu yaş grubunda cinsiyet oranının düşük olmasına yani kadın sayısının erkek sayısından fazla olmasına neden olduğu söylenebilir İlçede doğumlara bağlı olarak erkek sayısının daha fazla olması, çocuk ve orta yaş nüfusta cinsiyet oranının genellikle yüksek olması sonucunu doğurmuştur.

Malazgirt İlçesi'nde 60-64 yaş grubu ve daha üst yaş gruplarında ise kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu görülmektedir. Ülke ve dünya genelinde olduğu gibi Malazgirt'te de kadınlarda ortalama ömrün daha uzun olması, cinsiyet oranının düşmesine yani erkek sayısının kadın sayısına göre daha az olmasına neden olmuştur. Nitekim Malazgirt'te 60 yaş üstü yaklaşık 3688 kişilik nüfusun % 58,5'i kadınlardan oluşurken geri kalan % 41,5'i ise erkeklerden oluşmaktadır (Tablo.9).

Malazgirt'in nüfus piramidi incelendiğinde 10-14 yaş grubu nüfusun 5-9 ve 0-4 yaş gruplarından fazla olduğu görülmektedir. Bu tablo aslında doğum oranının halen yüksek olduğu çocuk nüfus oranı (% 40,6) ilçede söz konusu değer son yıllarda giderek azaldığını göstermektedir (Şekil.6). İlçe genelinde eğitim seviyesinin artması, doğum kontrollerine daha fazla başvurulması ve evlenen çiftlerin az sayıda çocuğa sahip olma isteği gibi nedenler Malazgirt İlçesi'nde doğum oranının son 15-20 yılda belirgin bir şekilde düşmesinin başlıca nedenleridir. İlçede eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte önümüzdeki yıllarda doğum oranının düşmeye devan edeceği kanısındayız.

Demografik döngü veya geçişin aşamaları olarak da isimlendirilen nüfusun gelişim devreleri bazı Avrupa ülkelerinin deneyimlerinden de yararlanılarak 4 döneme ayrılmaktadır. Bunlar 1.yüksek durağanlık, 2.ilk yayılma, 3.geç yayılma, 4.düşük durağanlık olarak sıralanır (Tümertekin, Özgüç, 2011;220). Bilindiği gibi tarım toplumlarında nüfus artış hızı zikzaklar çizer. Yani artış ve azalışlar birbirini takip eder. Bu aşama demografik döngüde ilk aşama olan yüksek durağanlık aşamasıdır. Malazgirt'te 1960'tan önceki dönemde yüksek durağanlık döneminin yaşandığı söylenebilir. Gıda arzının artması ve sağlık koşullarının iyileşmesi ile birlikte özellikle bebek ölümlerinin azalması nüfus patlamasına neden olur. Yani ilk yayılma aşamasına geçilir. Demografik geçişin ikinci aşaması olan ilk yayılma aşamasının Malazgirt'te 1960-1980 arasında yaşandığı söylenebilir. Son yıllara ait veriler ilçe nüfusunda doğal artış hızının azaldığı

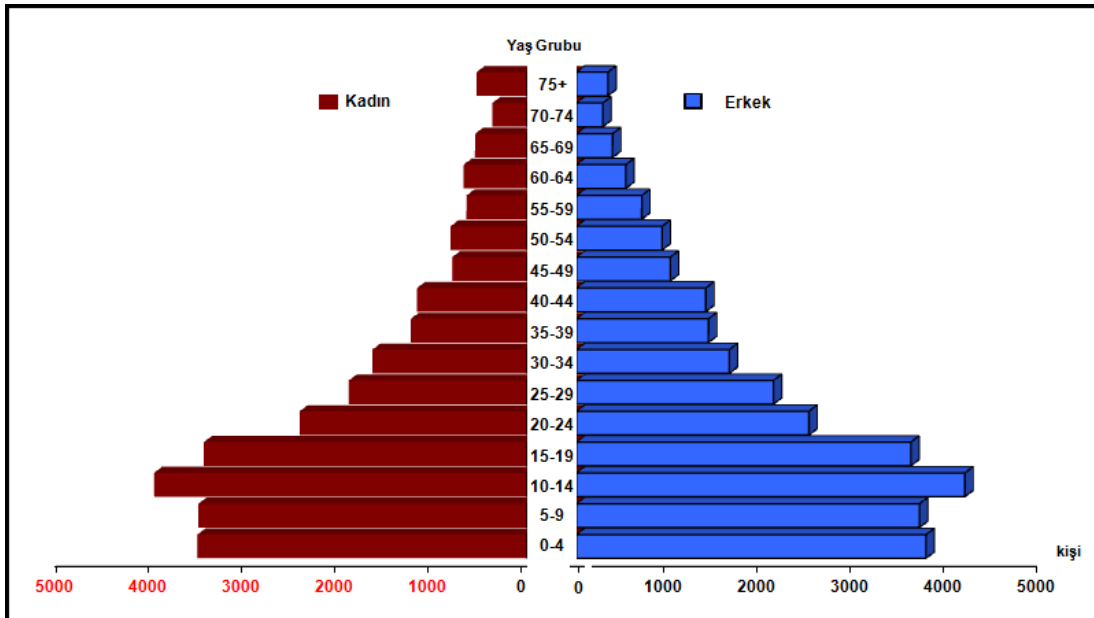
Turkish Studies

göstermektedir. Bu tablo ilçe nüfusunun demografik geçişin üçüncü aşaması olan geç yayılma aşamasına girdiğini göstermektedir. İlçede nüfus artış hızı önümüzdeki 20-30 yıl içinde azalmaya devam edecektir. Bu değer sırasıyla 0'a ve eksi değerlere düştükten sonra demografik döngünün son aşaması olan düşük durağanlık aşamasına geçilecektir.

Tablo.9. Malazgirt İlçesi'nde Nüfusun Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2014)

Yaş Grubu	Kadın	Erkek	Toplam	Oran (%)
0-4	3540	3751	7291	13,1
5-9	3529	3680	7209	12,9
10-14	4005	4168	8173	14,6
15-19	3471	3588	7059	12,6
20-24	2441	2494	4935	8,8
25-29	1914	2113	4027	7,2
30-34	1660	1639	3299	5,9
35-39	1248	1416	2664	4,8
40-44	1181	1377	2558	4,6
45-49	804	1006	1810	3,2
50-54	822	918	1740	3,1
55-59	651	700	1351	2,4
60-64	681	528	1209	2,2
65-69	559	386	945	1,7
70-74	373	282	655	1,2
75-79	249	156	405	0,7
80-84	152	119	271	0,5
85-89	88	35	123	0,2
90+	54	26	80	0,1
Toplam	27422	28382	55804	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Şekil.6. Malazgirt İlçesi'nin Nüfus Piramidi (2014)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

5. Nüfusun Bağımlılık Durumu

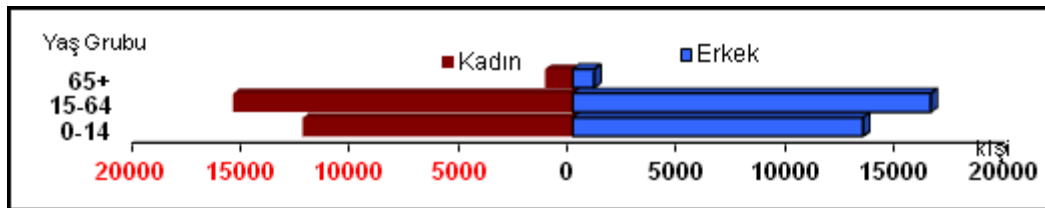
Malazgirt İlçesi'nde 0-14 yaş grubunu oluşturan çocuk nüfus toplam nüfusun % 40,6'sını oluştururken 15-64 yaş diliminde yer alan ve çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun % 55'ini oluşturmaktadır. 65+ yaş grubunun oluşturduğu yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payı ise 4,4'tür. (Tablo.10). İlçe nüfusunun önemli bir kısmı çocuk nüfustan oluşurken yaşlı nüfus oranı oldukça azdır. Doğum oranının halen ülke ortalamasına göre yüksek olması Malazgirt'te çocuk nüfus oranını arttıran önemli bir etkidir. Öte yandan aktif nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubu nüfus, toplam nüfusun yarısından fazlasını (% 55) oluşturmaktadır. Ancak bilindiği gibi dünyanın hiç bir yerinde aktif nüfusun tamamı fiili olarak çalışmamaktadır. Dolayısıyla Malazgirt'te de aktif nüfus içinde fiilen çalışanların daha az olduğu bir gerçektir. Örneğin aktif nüfus içinde yer alan ancak ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki 15-19 yaş grubu nüfusun büyük bir kısmı öğrenci olduğu için sürekli olarak çalışmamaktadır. Ayrıca 20-64 yaş grubunda olan nüfustan üniversite öğrencileri, ev hanımları ve kızları, işsizler vb. kişilerin de fiilen çalışmadıkları bir gerçektir. Dolayısıyla Malazgirt İlçesi'nde yaklaşık % 55 gibi görünen aktif nüfusun gerçekte daha az olduğu kanaatindeyiz.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Malazgirt'te çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Ancak ilçede yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının az olmasına karşın çocuk nüfusun toplam nüfusun % 40,6'sını oluşturması nüfusun bağımlılık oranını arttıran bir etkidir. Nitekim 0-14 yaş grubu ile 65+ yaş grubunu oluşturan pasif nüfusun (çocuk ve yaşlı nüfusun) 100'le çarpılıp 15-64 yaş grubunun oluşturduğu aktif nüfusa bölünmesi ile elde edilen nüfus bağımlılık oranı (Doğanay,1997;166-168) Malazgirt'te % 82'dir (Tablo.10). İlçede 15-19 yaş grubundaki nüfusun neredeyse tamamının herhangi bir işte çalışmayıp okul çağındaki nüfustan oluştuğu göz önüne alınacak olursa bağımlılık oranının daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yukarıda ifade edildiği gibi 20-65 yaş grubunda olan nüfusun belli bir kısmının da çeşitli nedenlerden dolayı çalışmadığı gerçeğinden hareketle Malazgirt'te çalışan nüfusun her birinin kendisi haricinde en az 2 kişiye bakmak zorunda olduğunu söyleyebiliriz. 2000 yılı verilerine göre ilçede 68990 kişilik nüfusun yaklaşık 25968'i çalışmaktaydı. Yani ilçede çalışan her birey kendisi hariç yaklaşık 2 (1,65) kişiye bakmaktaydı.

Tablo.10. Malazgirt İlçesi'nde Nüfusun Geniş Aralıklı Yaş ve Cinsiyet Durumu

Yaş Grubu	Kadın	Erkek	Toplam	Oran (%)
0-14	11074	11599	22673	40,6
15-64	14873	15779	30652	55,0
65+	1475	1004	2479	4,4
Toplam	27422	30731	55804	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Şekil.7. Malazgirt İlçesi'nin Geniş Aralıklı Nüfus Piramidi (2014)

Turkish Studies

Pasif nüfusun yanı sıra çalışma çağına olup da fiili olarak çalışmayanların sayıca fazla olduğu yerlerde çalışan nüfusun yükü de fazladır (Tanoğlu, 1969,190). Malazgirt'te önemli bir çocuk nüfusu varlığının yanı sıra, çalışma çağına olup da eğitim gören birey sayısının fazla olması, ev hanımları ve işsizlerin fazla olması çalışan nüfusun üzerindeki yükün fazla olmasına neden olmaktadır.

6. Nüfusun Eğitim Durumu

2014 yılı verilerine Malazgirt İlçesi'nde 6 yaş üstü nüfusun okuma yazma oranı % 88,7'dir. İlçede okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 8,9 iken okuma-yazma durumu bilinmeyenlerin oranı ise % 2,4'tür. İlçe genelinde okuma-yazma oranı yukarıda ifade edildiği gibi olmakla birlikte bu değer cinsiyetlere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Nitekim erkeklerde % 95,2 olan okuma-yazma oranı kadınlarda % 81,9'dur (Tablo.11). Ülke genelinde olduğu gibi Malazgirt'te de kadınlarda okuma-yazma oranı erkeklere göre daha düşüktür. 2014 yılı itibariyle Malazgirt'te 6 yaş üstü kadın nüfusun % 15,3'ü okuma-yazma bilmezken erkeklerde bu oran oldukça düşük olup % 2,8'dir. Ülkemizde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde geleneksel yapıdan dolayı kadınların okuma-yazma oranı oldukça düşüktür (Yılmaz, 2015;801). Bundan dolayı 21. yüzyılda olmamıza rağmen Malazgirt'te 6 yaş üzeri kadın nüfusun yaklaşık % 15'inin okuma-yazma bilmediğini görmekteyiz. Şüphesiz bu durum Malazgirt'te has bir durum olmayıp yukarıda adı geçen bölgelerde bulunan bazı il ve ilçe idari alanlarında okuma-yazma oranının genellikle ve özellikle de kadınlarda çok düşük olduğu bilinmektedir. Okuma-yazma oranını toplam nüfusta ve özellikle kadın nüfusta arttırmak için okullaşma oranı artırılmalı ve okul çağına dışına çıkmış olanlara yönelik okuma-yazma kursları düzenlenmelidir.

Tablo.11. Malazgirt'te 6 Yaş Üstü Nüfusun Okuma-Yazma Bilme Durumu (2014)

Okuma-Yazma Durumu	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
Bilen	18974	81,9	22773	95,2	41747	88,7
Bilmeyen	3547	15,3	667	2,8	4214	8,9
Durumu Bilinmeyen	643	2,8	483	2,0	1126	2,4
Toplam	23164	100	23923	100	47087	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

2014 yılı verilerine göre Türkiye genelinde 6 yaş üstü nüfusta okuma-yazma bilenlerin oranı % 93,6'dır. Dolayısıyla Malazgirt'te % 88,7 olan okuma-yazma bilenlerin oranının ülke ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Aynı yıl itibariyle Malazgirt'te erkeklerde % 95,2 olan okuma-yazma oranı ülkemizde % 96,2 olan ortalama değere yakındır. Ancak ülke genelinde kadınlarda okuma yazma oranı % 91,1 iken Malazgirt'te bu değer % 81,9'dur (Tablo.11-12). Yani Malazgirt'te kadınların okuma-yazma oranı ülke geneline göre yaklaşık % 9,2 daha düşüktür. Malazgirt'te kız çocuklarında okullaşma oranının ilköğretim çağına dahi çok düşük olması okuma-yazma oranının ülke geneline göre daha düşük olmasına neden olmuştur. Bu durum 21. yüzyıl Türkiye'si için istenmeyen bir tablodur. Ancak mevcut durum bu olduğuna göre yukarıda belirttiğimiz önlemlerin acilen alınması ve kadın nüfusta halen oldukça düşük olan okuma-yazma oranı kısa sürede yükseltilmelidir.

Tablo.12. Türkiye'de 6 Yaş Üstü Nüfusun Okuma-Yazma Bilme Durumu (2014)

Okuma-Yazma Durumu	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
Bilen	31275805	91,1	33098329	96,2	64374134	93,6
Bilmeyen	2205355	6,4	449328	1,3	2654643	3,9
Durumu Bilinmeyen	832915	2,4	873453	2,5	1706368	2,5
Toplam	34314035	100	34421110	100	68735145	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

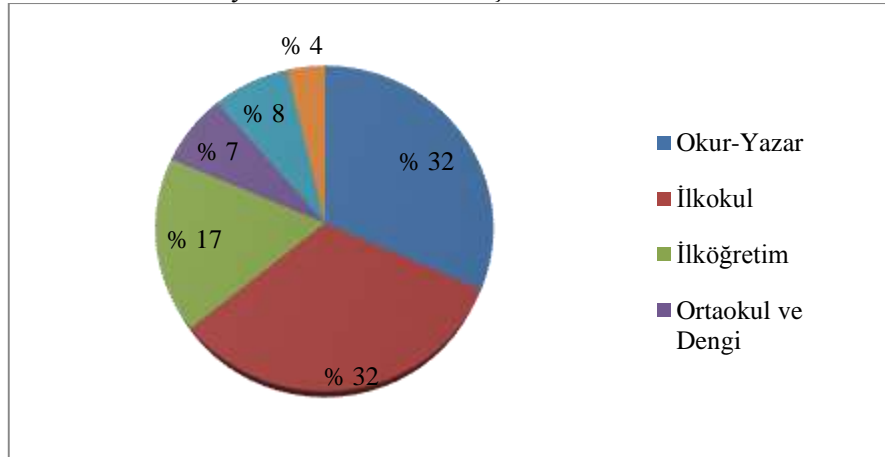
Turkish Studies

Malazgirt'te okuma-yazma bilen nüfusun eğitim düzeyi incelendiğinde söz konusu nüfusun % 31,6'sının okur-yazar olduğu, yani okuma-yazma bildiği halde herhangi bir okuldan mezun olmadığı görülmektedir.(Tablo.13). İlçe genelinde okuma-yazma bilenlerin yaklaşık üçte birinin sadece okur-yazar olması aslında geçmişte ilçede ilköğretim düzeyinde dahi okullaşma oranının oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Okul çağında okula gitmemiş erkek nüfus daha ziyade askerde (Doğanay, 1998;171) okuma-yazma öğrenirken kadınlar ise okuma-yazmayı okum-yazma kurslarında öğrenmektedir. Bu tablo aslında bir gerçeği daha gösteriyor ki o da kamunun doğuya yakın geçmişe kadar eğitim hizmetini yeterince hizmet götürmemiş olmasıdır.

Tablo.13. Malazgirt'te Okuma Yazma Bilen Nüfusun Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (2014)

Bitirilen Eğitim Seviyesi	Kadın	Oran (%)	Erkek	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
Okur-Yazar	7418	39,1	5774	25,4	13192	31,6
İlkokul	6153	32,4	7394	32,5	13547	32,5
İlköğretim	2893	15,2	4372	19,2	7265	17,4
Ortaokul ve Dengi	1182	6,2	1820	8,0	3002	7,2
Lise ve Dengi	800	4,2	2375	10,4	3175	7,6
Ön Lisans-Lisans	511	2,7	1005	4,4	1516	3,6
Yüksek Lisans (Master)	12	0,1	28	0,1	40	0,1
Doktora	5	0,0	5	0,0	10	0,0
Toplam	18974	100	22773	100	41747	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

Şekil.8. Malazgirt'te Okuma Yazma Bilen Nüfusun Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı (2014)

Okuma-yazma bilenlerin % 32,5'i ilköğretim, % 17,4'ü ise ilköğretim okulu % 7,2'si ise ortaokul mezunudur. Kısaca Malazgirt'te okuma-yazma bilenlerin yaklaşık üçte birinin ilköğretim, dörtte birinin (% 24,6) de ilköğretim düzeyindeki okullardan mezun olduğu görülmektedir (Tablo.13-Şekil.8). Malazgirt'te lise mezunu oranı % 7,6 iken ön lisans ve daha üst öğrenim kademelerinden mezun olanların oranı ise % 3,7'dir. Bu tablo Malazgirt'te ortaöğretim ve daha üst öğretim kademelerde okullaşma oranının oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum geçmişte ilçede eğitim hizmetlerinin yeterince yaygınlaştırılmadığının açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

7. Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı

2014 yılı verilerinde göre ilçe düzeyinde çalışan nüfusun sektörel dağılımı istatistikleri bulunmamaktadır. TÜİK'nun 2013 yılı verilerine göre TRB2 bölgesinin (Van, Bitlis, Muş, Hakkâri) istatistiklerine bakıldığı zaman çalışan nüfusun % 38,5'inin tarım sektöründe %

21,3'ünün sanayi sektöründe % 40,2'sinin hizmetler sektöründe istihdam edildiği görülmektedir (Tablo.14). Ancak TRB2 bölgesinin verileri Van, Hakkâri, Bitlis ve Muş illerine ait olup yaklaşık 2 milyonluk nüfusun çalışan 519 binine aittir. Dolayısıyla bu verilerin Malazgirt'teki istihdam hakkında fikir verme gücü zayıftır. Bu yüzden halen Malazgirt'teki çalışan nüfusun sektörel dağılımı ile ilgili en yeni veriler olan 2000 yılı genel nüfus sayımına ait verilere başvurulacaktır.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Malazgirt İlçesi'nde çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımına bakıldığında, tarım sektöründe istihdam edilenlerin çalışan nüfusun büyük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Nitekim 2000 yılı itibariyle çalışan nüfusun % 82'si tarım faaliyetlerinde istihdam edilirken % 14,8'i hizmet sektöründe % 3,1'i ise sanayi sektöründe çalışmaktaydı. Diğer bir ifade ile ilçede çalışan her on kişiden yaklaşık sekizi tarımsal faaliyetlerde istihdam edilmekteydi. Hizmet sektöründe çalışanların oranı nispeten önemli iken sanayi çalışanı sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.(Tablo.15 ve Şekil.9). Malazgirt'te önemli bir kırsal nüfusun varlığı çalışan nüfusun tarım sektöründe yoğunlaşmasının en önemli nedenidir. Zira kırsal yerleşmelerde ticaret ve imalat faaliyetleri çok sınırlı olduğu için en önemli geçim kaynağı tarımsal faaliyetler olarak belirir. Ancak Malazgirt İlçesi'nin idari alanında Malazgirt Şehri'nin de var olması ticaret ve sanayi faaliyetlerinde çalışanların toplam çalışan nüfus içinde belli bir orana ulaşmasına sebep olmuştur

Tablo.14. TRB2 (Van, Bitlis, Muş, Hakkâri) Bölgesi'nde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (TÜİK'nun Yeni İstatistiki Bölge Sınıflamasına Göre-2014)

Sektörler	Çalışan Sayısı (Bin kişi)	Oran (%)
Tarım	200	38,5
Sanayi	111	21,3
Hizmetler	209	40,2
Toplam	519	100

Kaynak: TÜİK verilerinden faydalanarak hazırlanmıştır.

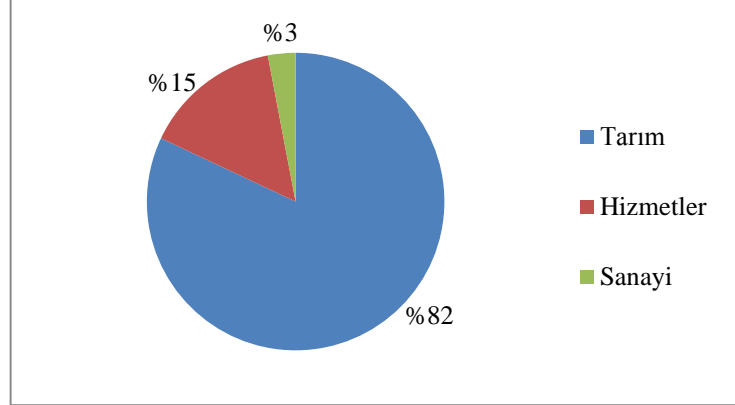
Malazgirt'te tarımsal faaliyetlerden sonra istihdamın yoğunlaştığı ikinci önemli alan hizmetler sektörüdür. 2000 yılı itibariyle toplam 3875 kişinin istihdam edildiği bu sektörde yönetim ve sosyal amaçlı kurumlarda çalışan 3253 kişinin hizmetler sektöründe çalışanların yaklaşık % 83'ünü (% 83,2) oluşturduğu görülür. Hizmetler sektöründe çalışanların 409'unu ticaret faaliyetlerinde çalışanlar oluştururken 186 kişi ulaşım sektöründe, 27 kişi ise diğer bazı işlerde istihdam edilmekteydi. Malazgirt Şehri'nde çok sayıda kamu hizmet kurumunun bulunması, hizmetler sektörünün yönetim ve sosyal amaçlı kurum çalışanları ile temsil edilmesine neden olmuştur. Nitekim şehirde bulunan kaymakamlık ilçe tarım müdürlüğü, ilçe milli eğitim müdürlüğü, tapu ve kadastro müdürlüğü vb. kurumların yanı sıra okullarda da çok sayıda memur ve öğretmen çalışmaktadır. Dolayısıyla hizmetler sektörü ilçe genelinde çalışanların yaklaşık % 15'inin (% 14,8) istihdam edildiği bir alandır.

Tablo.15.Malazgirt İlçesi'nde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000)

Fonksiyonlar	Çalışan Nüfus	Oran (%)
Hizmetler	3875	14,8
Yönetim ve Sosyal	3253	12,5
Ticaret	409	1,6
Ulaşım	186	0,7
Diğerleri	27	0,1
Tarım	21403	82,0
Sanayi	810	3,1
İmalat Faaliyetleri	141	0,5
İnşaat	669	2,6
Toplam	26088	100

Turkish Studies

Kaynak: 2000 Yılı Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özelliklerinden faydalanarak.

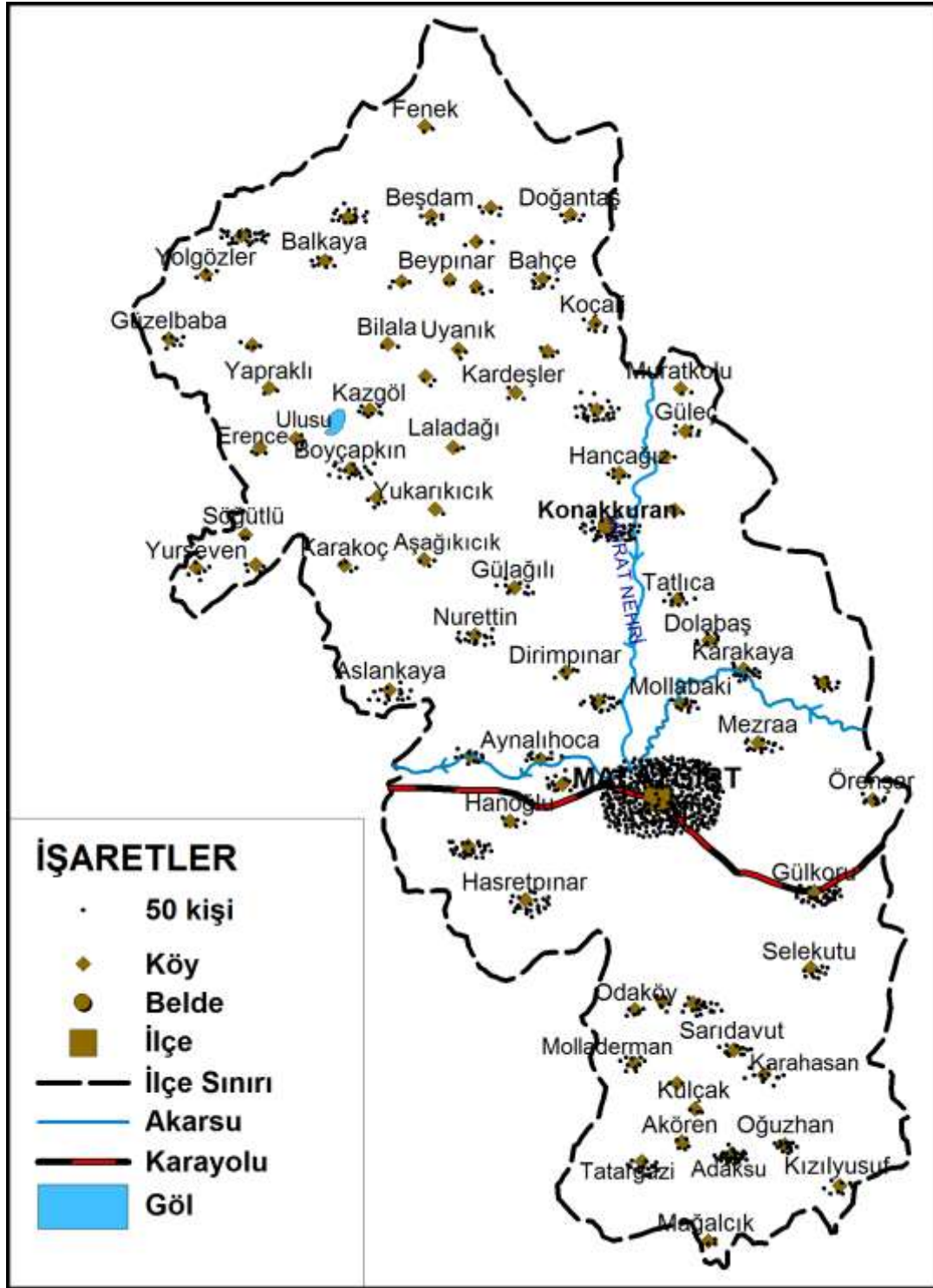
Şekil.9.Malazgirt İlçesi'nde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2000)

Malazgirt İlçesi'nde sanayi faaliyetlerinde çalışanların oranı oldukça düşüktür (% 3,1). İlçede imalat tesislerinin çok az olması bu sektörde istihdamı azaltan önemli bir etkidir. Nitekim sanayi sektöründe çalışan 810 kişiden 669'u inşaat sektöründe çalışırken imalat faaliyetlerinde çalışanların oranı sadece 14,8'di. İlçe sınırları içinde önemli bir sanayi tesisinin olmaması, Malazgirt'te sanayi sektöründe çalışanların sayısının ve toplam istihdam içindeki payının az olmasına neden olmuştur.

8. Nüfusun Dağılışı

2014 yılı verilerine göre Malazgirt İlçesi'nde toplam 55804 kişiden oluşan nüfusun % 36,5'i (220388 kişi) Malazgirt Şehri'nde yaşarken geri kalan % 63,5'lik (35416) ilçedeki kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. İlçede kent nüfusu oranı % 76 olan ülke ortalamasına göre oldukça düşüktür. İlçe sınırları içerisinde 75 köy yerleşmesinin bulunması buna karşın Malazgirt Şehri dışında başka bir şehrin bulunmaması Malazgirt İlçesi'nde şehir nüfusu oranını düşüren önemli bir etkidir. Öte yandan Malazgirt'te ülke geneline göre düşük olan şehirleşme oranının ilçenin çevresindeki ilçelerin bazılarında göre düşük, bazılarında göre ise yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin 2014 yılı verilerine göre Korkut (%13) ve Bulanık (%30) ilçelerinde kentleşme oranı Malazgirt'e göre daha düşükken Ahlat (% 58) ve Hasköy(% 48) ilçelerinde bu oran Malazgirt'ten yüksekti.

Malazgirt İlçesi'nde belediye örgütünün bulunduğu Konakkuran aynı zamanda en fazla nüfusa sahip olan köy yerleşmesidir. 2014 yılı verilerine göre 1877 kişilik nüfusu ile Konakkuran Köyü Malazgirt İlçesi'ndeki toplam nüfusun % 3,4'ünü kırsal nüfusun ise % 5,3'üne sahiptir. Konakkuran Köyü'nün yanı sıra Adaksu, Beşçatak, Çayırdere, Gülkoru, Hasanpaşa, Hasretpınarı, İyikomşu ve Yaramış köyleri Malazgirt'te nüfusu fazla olan diğer köy yerleşmeleri olarak dikkat çeker (Tablo.16). Bu yerleşmelerden Konakkuran, Beşçatak, Hasanpaşa, Çayırdere, Hasretpınarı, Yaramış ve Gülkoru köyleri Murat Nehri ve yan kollarına yakın konumda olup sulanabilen, az eğimli ve verimli tarım alanlarına sahipken İyikomşu ve Adaksu köyleri ise dağlık sahada yer aldıkları için verimli meralara sahiptir. Sulanabilen verimli tarım alanlarında veya bu alanlara yakın konumda yer alan köylerde ziraat, geniş otlaklara yakın konumda yer alan köylerde ise hayvancılık gelişmiştir. Bu köylerde göç olayı daha az olduğu için nüfus miktarı nispeten büyük değerlere çıkmıştır.

Harita.2. Malazgirt'in Nüfus Dağılım Haritası

2014 yılı verilerine göre Malazgirt İlçesi'nde 35416 kişiden oluşan kırsal nüfusun % 34,7'si yukarıda adı geçen 9 köyde % 65,3'ü ise geri kalan 64 köy yerleşmesinde bulunmaktaydı. Diğer bir ifade ile ilçedeki köylerin % 12'sini oluşturan 9 köy sayılarına oranla oldukça fazla bir nüfus barındırmaktadır. Kısaca ilçedeki kırsal nüfus köyler arasında dengeli bir şekilde

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

dağılmamıştır. Malazgirt'te ortalama köy idari alanı nüfusu değeri 472 iken gerçekte köy yerleşmelerinin nüfusları ise 47 (Yukarıkıcık) ile 1877 (Konakkuran) arasında değişmektedir. Ancak sahada yer alan köylerden 47'sinin (% 62,6) nüfusu ortalama değer olan 472'den küçüktür. (Tablo.16).

Tablo.16. Malazgirt İlçesi'nde Nüfusun Yerleşmelere Göre Dağılımı (2014)

Yerleşme Adı	Erkek	Kadın	Toplam	Yerleşme Adı	Erkek	Kadın	Toplam
Malazgirt	10354	10034	20388	Karaali	150	154	304
Adaksu	800	768	1568	Karahasan	309	275	584
Ağılbaşı	146	156	302	Karakaya	381	385	766
Akalan	109	88	197	Karakoç	99	98	197
Akören	118	118	236	Kardeşler	84	65	149
Alıkalkan	101	102	203	Karıncahı	88	102	190
Alyar	30	38	68	Kazgöl	213	207	420
Aradere	57	54	111	Kılıççı	250	224	474
Arslankaya	443	437	880	Kızılyusuf	214	212	426
Aşağıkıcık	62	71	133	Koçali	156	155	311
Aynalıhoca	231	207	438	(B) Konakkuran	931	946	1877
Bademözü	98	103	201	Kulcak	72	66	138
Bahçe	258	224	482	Kuruca	90	83	173
Balkaya	170	180	350	Laladağı	54	61	115
Beşçatak	474	449	923	Mağalcık	80	70	150
Beşdam	166	128	294	Mezraaköy	370	341	711
Beypınar	37	34	71	Mollabaki	318	287	605
Bilala	61	41	102	Molladerman	258	243	501
Bostankaya	340	285	625	Muratkolu	61	45	106
Boyçapkın	441	408	849	Nurettin	415	395	810
Boyundere	59	68	127	Odaköy	140	146	286
Çayırdere	712	728	1440	Oğuzhan	363	353	716
Çiçekveren	428	387	815	Okçuhan	387	345	732
Dirimpınar	113	134	247	Örenşar	232	248	480
Doğantaş	127	122	249	Sarıdavut	349	318	667
Dolabaş	232	221	453	Selekutu	263	267	530
Erence	146	156	302	Sırtüzü	79	76	155
Fenek	57	49	106	Söğütü	62	61	123
Gölağılı	264	259	523	Tatargazi	402	365	767
Güleç	151	129	280	Tatlıca	233	216	449
Gülkoru	910	836	1746	Tıkızlı	126	131	257
Güzelbaba	171	183	354	Ulus	136	115	251
Hancağız	147	139	286	Uyanık	75	74	149
Hanoğlu	139	133	272	Yapraklı	39	41	80
Hasanpaşa	574	583	1157	Yarımış	559	546	1105
Hasretpınar	580	593	1173	Yolgözler	91	98	189
İyikomşu	630	677	1307	Yukarıkıcık	23	24	47
Kadıköy	119	102	221	Yurtseven	175	160	335
				Toplam	28382	27422	55804

Kaynak: TÜİK verileri.

İlçe özel idaresi başta olmak üzere ilgili kuruluşlara yaptığımız müracaat neticesinde ilçedeki köylerin idari sınırlarını gösteren bir harita elde edemedik. Bu nedenle ilçede nüfus yoğunluğunun idari birimlere göre değişimini gösteren harita hazırlanamamıştır. İlçe idari alanındaki teorik nüfus yoğunluğu değeri ise 2014 yılı verilerine göre 36 olup Türkiye'de 100 civarında olan ortalama değerden oldukça düşüktür. Doğal artış fazla olmasına rağmen ilçeden dışarıya yönelik göçler nüfus yoğunluğunu düşüren bir faktördür.

9.Sonuç ve Öneriler

Cumhuriyet döneminde yapılan ilk nüfus sayımı olan 1927 yılı sayımı sonuçlarına göre Malazgirt İlçesi'nin nüfusu 6894 kişiden oluşmaktaydı. İlçenin nüfusu 88 yılda 48910 kişi artarak günümüzde 55804 (2014) kişiye çıkmıştır. Sürekli göç vermesine rağmen ilçe nüfusu 88 yıllık süreçte yaklaşık 8 (8,1) kat artmıştır. Günümüzde ilçeden dışarıya yönelik göçler devam etmektedir. Göç olayının azaltılması ve tamamen durdurulması için ilçede alternatif geçim kaynaklarının geliştirilmesi gerekmektedir. İlçede bitkisel ve hayvansal ürünleri işleyen çeşitli

Turkish Studies

imalathane sayısının arttırılması, alternatif istihdam alanları oluşturacaktır. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yanı sıra ilçede kültür turizmi faaliyetlerinin geliştirilmesi durumunda yeni iş alanlarının ortaya çıkacağı kanaatindeyiz. Zira ilçe Türk tarihinde önemli bir yeri olan Malazgirt Savaşı'nın (Zaferi) gerçekleştiği bir coğrafyadır. Dolayısıyla Malazgirt, ülkemizde ve dünyada son yıllarda hızla gelişen savaş turizminin yöneldiği yeni bir alan haline getirilebilir. Şüphesiz turizm faaliyetinin gelişebilmesi için ulaşım, konaklama ve alt yapı tesislerinin yapılması ve ilçenin tanıtılması gerekmektedir.

İlçe nüfusunun dar aralıklı yaş yapısına bakıldığı zaman 10-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranının 5-9 ve 0-4 yaş gruplarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum ilçede son 15 yılda doğum oranında bir azalma olduğunu göstermektedir. Bu eğilimin yakın gelecekte de devam edeceğini ve 20 yıl sonra çocuk nüfusu oranı % 30'un altına tahmin etmekteyiz.

Malazgirt'te nüfusun cinsiyet oranının sayım dönemlerine göre genellikle yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim 1945 sayımı hariç diğer tüm sayım dönemlerinde yüksek olan cinsiyet oranı günümüzde 1035 değeri ile bu durumunu korumaktadır. Ancak cinsiyet oranı yaş gruplarına göre incelendiğinde bu değer tüm yaş gruplarında yüksek olmadığı görülmektedir. İlçe nüfusunda 0-4 ile 55-59 yaş gruplarında erkekler kadınlardan fazla iken 60-64 yaş grubundan itibaren kadınlar erkeklerden daha fazladır. Yani cinsiyet oranı genç nüfusta yüksek yaşlı nüfusta düşüktür.

İlçe nüfusunun diğer önemli bir özelliği ise oldukça genç olmasıdır. 2014 yılı verilerine göre ilçede 0-14 yaş grubu nüfus oranı % 24 olan Türkiye'deki ortalama değerden oldukça yüksek olup % 40,6'dır. Çalışma çağı nüfusu ve yaşlı nüfusun ilçe nüfusu içindeki payı ise ülke ortalamasına göre daha az olup sırasıyla % 55 ve % 4,4'tür. Bu değerlerin Türkiye nüfusu içindeki payları daha yüksek olup sırasıyla % 68 ve % 8'dir. Öte yandan ilçede 0-25 yaş grubunda olan 34667 kişilik nüfus toplam nüfusun % 62,1'ini oluşturmaktadır. İlçe genelinde çocuk ve genç nüfusun fazla olduğu açıktır. Bu nüfusun iyi eğitilmesi durumunda, söz konusu insan kaynağının hem ilçe hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacağını söyleyebiliriz. Bunun için hem ilköğretim hem de ortaöğretim seviyesinde okullaşma oranı arttırılmalı ve özellikle gelişmiş ülkelerde olduğu kaliteli bir mesleki eğitim için gerekli alt yapı oluşturulmalıdır.

Malazgirt İlçesi'nde çocuk nüfusun fazla olması nüfusun bağımlılık oranını yükselten bir etkidir. Nitekim yaşlı ve çocuk sayısının çalışma çağındaki nüfusa bölünmesi ile elde edilen toplam bağımlılık oranı Malazgirt'te % 82 gibi yüksek bir oran sahiptir. İlçede bağımlı nüfusun fazla olması, çalışan nüfus üzerindeki yükün fazla olmasına neden olmaktadır.

Malazgirt'te nüfusun okuma-yazma oranı ülke ortalamasına göre oldukça düşüktür. Nitekim 2014 yılı itibarıyla ülke genelinde % 93,6 olan okuma yazma oranının Malazgirt'te % 88,7 olduğu görülmekteydi. İlçede erkeklerde % 95,2 olan okuma-yazma oranı ülke ortalaması olan 96,2 değerine yakındır. Kadınların okuma-yazma oranı % 81,9 olup bu değer % 91,1 olan Türkiye'deki ortalama değerden % 9,2 düşüktür. Malazgirt'te İlçe genelinde kız çocuklarının okullaşma oranının yükseltilmesi ve okuma-yazma kurslarının yaygınlaştırılması durumunda kadınlarda okuma yazma oranı yükselecektir.

Malazgirt'te toplam nüfusun % 36,5'i Malazgirt Şehri'nde yaşarken % 63,5'i ise ilçe sınırları içindeki 75 köyün idari alanında yaşamaktadır. İlçedeki şehirleşme oranı ülkedeki ortalama değere göre oldukça düşüktür. Aritmetik nüfus yoğunluğunun 36 kişi olduğu ilçede nüfus yoğunluğu ülke geneline göre oldukça düşüktür. İlçeden dışarıya yönelik göçlerin uzun yıllar önce başlayıp halen devam ediyor olması, nüfus yoğunluğunu düşüren en önemli etkidir.

Malazgirt İlçesi'nde çalışan nüfus tarım sektöründe yoğunlaşmıştır. İlçede belli bir nüfus hizmet sektöründe istihdam edilirken sanayi sektöründe çalışan sayısı oldukça azdır. Malazgirt İlçesi'nde kırsal nüfus daha ziyade tarımsal faaliyetlerde istihdam edilirken Malazgirt Şehri'nde

Turkish Studies

hizmetler sektörünün halkın geçiminde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. İlçe sınırları içinde önemli bir sanayi tesisinin olmaması ve mevcut tesislerin daha ziyade atölye tipi tesislerden oluşması, imalat sektöründe çalışanların oranının düşük olmasının neden olmuştur. Malazgirt Şehri'nde ve kırsal yerleşmelerde bitkisel ve hayvansal ürünleri işleyen sanayi tesisi sayısının artırılması durumunda hem sanayi alanındaki istihdam, hem toplam nüfustaki istihdam artacak ve yörede devam eden göç olayı azalacaktır.

Bu çalışmada Malazgirt İlçesi'nin 88 yıldaki nüfus gelişimi incelenmiştir. Ayrıca nüfusun yaş, cinsiyet, gibi yapısal özellikleri, eğitim durumu, istihdam özellikleri ve mekânsal dağılışı en yeni istatistikî verilere göre irdelenmiştir. Çalışmanın daha sonraki çalışmalara ve ilçede yapılacak yatırımlara ışık tutmasını temenni etmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Arınç, K., 2011, Doğal, İktisadi, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum.
- Atalay, İ., 2000, Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, Meta Basım, İzmir.
- Bulut, İ., 2000, Yozgat İli'nin Nüfus Coğrafyası Özellikleri, Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:4, sayfa:19-53.
- Coşkun, O., 2008, İç Göçler Açısından Erzurum İli'nin Analizi, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:20 sayfa:239-266.
- Darkot, B., 1954, Türkiye'de Nüfus Hareketleri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi Cilt:3, Sayı:5-6, sayfa:3-22.
- Doğanay, H., 1991, Türkiye'de İç Göçler ve Başlıca Sonuçları, A.Ü. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, sayfa: 133-150, Erzurum.
- Doğanay, H., 2014, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Pegem-Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Erinç, S., 1953, Doğu Anadolu Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yayın No:572, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:15, İstanbul.
- Ertürk, M., Başbüyük A., 2000, İskilip İlçesi'nin Demografik Özellikleri, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:4, sayfa.237-271.
- Garipağaoğlu, N., 1999, Türkiye'de Göç Eden Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı, Türk Coğrafya Dergisi, sayı: 34, sayfa: 63-71.
- Gümüş, N., İlhan, A., Gülersoy, A., Ekber, 2013, Bir Tersine Göç Örneği:Köprücük Köyü (Varto/Muş), Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic sayı: 8/6, Sayfa. 233-261.
- Kaya, F., 2003, Tutak İlçesi'nde Nüfusun Gelişimi, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:9, sayfa:209-230.
- Özgür, E., M., 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basın Yayın Limited Şirketi, Ankara.
- Özgür, E.M., 2004, Türkiye'de Toplam Doğurganlık Hızının Mekansal Dağılışı, Coğrafi Bilimler Dergisi, Sayı:2, sayfa:1-12.
- Sönmez, M., Emin, Muş İli'nde Nüfus Hareketlerinin Nedenleri ve Sonuçları, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:55, sayfa:45-57, İstanbul.

- Şahin, C., Doğanay, H., Özcan, N. A., 2003, Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, Gündüz Eğitim Yayınları, Ankara.
- Şahin, V., 2013, Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: Beykoz'da Nüfus Artışının Seyri ve Mekansal Dağılışı, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:28, sayfa:319-330.
- Tandogan, A., 1998, Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu, Eser Ofset, Trabzon.
- Tanoğlu, A., 1969, Nüfus ve Yerleşme, Cilt, (İkinci Baskı), Taş Matbaası, İstanbul.
- TÜİK, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Muş İli.
- Tümertekin, E., Özgüç, N., 2009, Beşeri Coğrafya, 'İnsan Kültür, Mekan', Çantay Yayınları, İstanbul.
- UNFPA, UNDESA, UN_HABİTAT, IOM, 2013, Population Dynamics in the Post-2015 Development Agenda.
- Yılmaz, M., 2015, Türkiye'de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012), Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:33, sayfa 161-188,
- Yılmaz, M., 2015, "Ahlal (Bitlis) İlçesi'nin Nüfus Coğrafyası (2014) Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Sayı:10/14 sayfa:781-810.
- Yuca, S., 2011, Cumhuriyet Döneminin İlk Nüfus Sayımına (1927) Göre Muş İli'nin Nüfus Özellikleri, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:24, sayfa:1-31.

İnternet Siteleri

- www.malazgirt.gov.tr (Malazgirt'in yüzölçümü, tarım alanı),(Son Erişim Tarihi:10.07.2012)
- www.tuik.gov.tr. (Nüfus sayısı, yaş ve eğitim durumu ile doğum ve ölüm verileri alınmıştır) (Son Erişim Tarihi:15.01.2016)
- www.illeridaresi.gov.tr. (Türkiye'de il ve ilçelerin kuruluşu)(Son Erişim Tarihi:25.05.2013)

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Yılmaz, M., (2016). "Malazgirt İlçesi'nin (Muş) Nüfus Coğrafyası (2015) / The Population Geography of Malazgirt (Muş) District (2015)", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/2 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9226>, p. 1361-1388.